

TOOLISKOJA TEATAJA

TOOLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HAALEKANDJA

OKTOOBER 1937

Nr. 10

1. AASTAKÄIK

SISU: 1. Ilmar Rebane: 40-tunniline tööpäeval tekstiiltööstuses. 2. H. Isküll: Aeg kohustab... 3. J. Mihkelson: Kutseühingulisi võitlusvahendeid. 4. Onebody: Mida kõneldakse käitisis. 5. A. Renning: Ratsionaliseerimine. 6. A. Petrov: Miks nõuame tööstuse kontrolli. 7. L. Johanson: Töötasu ja ratsionaliseerimine. 8. A. Renning: Majanduslik ringvaade. 9. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 10. Uusi sotsiaalseadusi. 11. Käitiste elu. 12. Mitmesugust. 13. I. R.: Nõuandenurk.

Suure levikuga uudissordid!

Töölise rahvamajade olukorra selgitamisele.

„Tööliskoja Teataja“ eelmises numbris käsitlesime käitiste juures asuvate rahvamajade küsimust. Märkisime ära, et töölised ei saa küllaldaselt neid rahvamaju kasutada. Nüüd on Tööliskoda võtnud küsimuse üksikasjaliselt selgitamisele ja asunud andmeid koguma käitiste juures asuvate rahvamajade kasutamisevõimaluste kohta, et oleks küllaldaselt andmeid vastavate ettepanekute põhjendamiseks.

Tööliskoja juhatus palub ligema aja jooksul, hiljemalt aga 15. oktoobriks k. a., töölisnõukogusid ja töölisvanemaid teatada Tööliskojale, missuguste käitiste juures on olemas rahvamaju, kes seda kasutavad ja missugustel alustel, kas tehakse töölisnõukogudele, kutseühingutele ja muudele töölisorganisatsioonidele takistusi rahvamajade kasutamisel ja nimelt missuguseid?

KAASTÖÖ

järgmisse numbrisse palume saata hiljemalt 15. oktoobriks k. a.

LOENG RINGHÄÄLINGUS

toimub 6. oktoobril s. a. kell 18.00.
Kõneleb peasekretär I. Rebane ainel:
Rahvusvahelisi sotsiaalküsimusi.

Toimetusele saadetud kirjandust.

L'année sociale, 1934—35, Rahvusvahelise tööbüroo väljaanne, Genève 1935, annab ülevaate kogu maailma sotsiaalpoliitilisest arengust 1934—1935, käsitleb töölise ja tööandjate organisatsiooni, majanduslikku arengut, töötingimusi, sotsiaalkindlustust, palku, tööpuudust, sotsiaalseaduseandlust jne. üksikute maade järgi.

L'évolution de l'incapacité de gain dans les assurances sociales, Rahvusvahelise tööbüroo väljaanne, Genève 1937, käsitleb teoreetiliselt ja üksikute maade järgi sotsiaalkindlustuses rakendatavat töövoimetuse ulatuse kindlaksmääramist.

SINGER

õmblusmasin osutub tööli-
seks röhakogujaks. Ise ma-
japidamises ettetulevaid
töid (õmblemine, nõelumine,
tikkimine, lappimine,
käistööd jne.) tehes hoiate
palju kokku ja masin ise
on ruttu tasunud.

Pikaajalise jä-
relmaksu tõttu
pole ost üldse
m ä r g a t a v

SINGER KAUPLUSED ÜLE MAA

Tööliskoja Teataja

Tööliskoja häälekandja

OKTOOBER 1937

Nr. 10

I aastakäik

Tellimishind:	Ilmub kord kuus vähimalt 24 lhk. suuruses.	Kuulutuste hind:
aastas . . Kr. 1.50	Vastut. ja tegev toimet. koja peasekret. Ilmar Rebane.	lehek. . . Kr. 30.—
1/2 aastas. „ —.75	Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13,	1/2 lehek. „ —15.
1/4 „ . „ —.40	telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti,	1/4 „ . „ 7.50
Üksiknumber 15 s.	välja arvatud laupäev, kella 5—7 õhtul.	1/8 „ . „ 5.—

40-tunniline tööädal tekstiiltööstuses

Ilmar Rebane

40-tunnilise tööädala küsimus üldse ja tekstiiltööstuses eriti ei ole rahvusvahelises ulatuses uus küsimus. Rahvusvaheline tööliskonnaliikumine ja rahvusvahelised töökonverentsid on küsimusega korduvalt tegelnud. Reas maa-des on 40-tunniline tööädal ka tekstiiltöös-tuses kehtima pandud, nii Ameerika Ühend-riikides, Prantsusmaal, Uuel-Meremaal, kuna selle poole konkreetset püütakse Belgias, Tšehhoslovakkias ja mujal. Ka Itaalias ja Nõukogude Venes tööaeg tekstiiltööstuses ei ületa 40 tundi nädalas.

Rahvusvahelises ulatuses nihutasid selle küsimuse päevakorda vajadused võidelda tööpuuduse vastu, s. o. vajadus jagada vajalist tööhulka kõigile töövõimelisile töökätele. Kriisi möödumisel aga rääkis kaasa tööaja lühendamise läbiviimiseks vajadus kompenseerida töölilise ratsionaliseerimise kaudu suurenenud tööpinget. Samuti oli vajaline viia töö-lisi osasaamisesse majanduse ja tehnika arengust ning kindlustada pikemat puhkeaega. Viimasel rahvusvahelisel töökonverentsil käesoleva aasta suvel võeti vastu 88 häälega 41 vastu konventsiooni kava tööaja lühendamiseks tekstiiltööstuses 40 tunnini nädalas, ilma palga vähendusega (vt. „Tööliskoja Tea-taja“ nr. 9 lhk. 229 j.). Iseloomustavad olid sealjuures Ameerika tööandjate väited töö-aja lühendamise kasuks. Ameerika tööandja toonitas, et nemad ei poolda tööaja lühenda-mist sedavõrd inimlike kaalutlustega kui ma-janduslikega. Tööaja lühendamisega on töö produktiivsus tõusnud sedavõrd, et riide jardi omahind on langenud 6¼ kuni 9 Ameerika tsendilt 6¼ kuni 7½ Ameerika tsendini. Tööliliste esindajad tähendasid, et kui konve-rents ei jõua tööaja lühendamises elule järe-le, siis elu pühib vastuseisjad minema. Ühis-kondliku õigluse idee kogu maailmas on läbi murdnud selles ulatuses, et seaduseandlus ja rahvusvaheline tööorganisatsioon peab seda arvestama.

Nõue tööaja lühendamiseks tõusis Eestis konkreetset päevakorda kevadisel, 5. üleriik-

likul töölisvanemate ja Tööliskoja valijas-meeste konverentsil. Vastuvõetud resolutsioonis toonitati vajadust tööhulga jaotamiseks kõigile töövõimelisile töökätele ja anda töö-lilisele osa tööstuse tehnilisest arengust ning tõusnud töö produktiivsusest tingitud kasu-dest. Konverents leidis, et neil põhjusil tuleb Eestis asuda tööaja lühendamisele ja 40-tunnilise tööädala teostamisele töötasu vä-hendamiseta.

Vahepeal on see nõudmine muutunud konkreetseks tekstiiltööstuses. Küsimust on aru-tanud Tööliskoda, tekstiilkäitiste tööliliste üld-kogu koosolekud ja võtnud päevakorda Eesti Tekstiiltööliliste Ühingu eelolev kongress. Ka Eestis teevad tööaja lühendamise tekstiiltöös-tuses vajalikeks samad kaalutlused mis vä-lismaalgi. Tekstiiltööstus töötajate arvult on Eestis suurimaid. 1. juuliks oli tekstiiltöös-tuses töötajaid (suur- ja kesktoöstus) 12.492, s. o. 20,01% töötajate üldarvust.

Kuigi meil räägitakse üldiselt majandusli-kust elavnemisest ja töötajate arvu suurene-misest, siis tekstiiltööstuse kohta tuleb võtta neid väiteid reservatsioonidega. Tekstiiltöös-tuses on nimelt märgata konjunktuuri halve-nemist ja karta kriisi, mille nähtused juba praegu ilmnevad. Selle tõttu võib tekstiiltööstuses ligemas tulevikus tekkida võrdlemisi terav tööpuudus, mille vastu võitlemise mõjuvaimaks vahendiks on tööaja lühenda-mine. Kui 1935. a. 1. jaanuaril tekstiiltöös-tuses (suur- ja kesktoöstus) oli töötajaid 28,6% töötajate üldarvust, siis 1936. a. 1. jaanuariks see % oli langenud 27,9%-ni ja 1. jaanuariks 1937. a. 25,9%-ni. Arvestades töötajate arvu hooajalist vähenemist tekstiiltööstuses suvekuudel on ka siin märgatav töötajate arvu vähenemine, võrreldes eelnevaid aastaid. 1935. a. 1. juuliks oli tekstiiltööstuses töötajaid (suur- ja kesktoöstuses) 25% töötajate üldarvust, 1936. a. 1. juuliks 22,5% ja 1937. a. 1. juuliks 20,01%. Vähe-nenud on ka tekstiiltööstuses töötajate üld-arv, mis oli 1. märtsiks 1937. a. 13.857, 1. juu-lik s. a. 12.492.

Tööpuudus tekstiiltööstuses aga võib kujuneda veel teravamaks ühelt poolt areneva ratsionaliseerimise (üleminek suuremale telgedele arvule) ja teiselt poolt Eesti rahvastiku eestikulise vananemise, raugastumise, tõttu. Nähtavasti sõja järelaastate mõjul on konstateeritav suur sündivuse langus, sellega seoses kasvab täisealiste ja raukade arv, nimelt tööd vajavate inimeste hulk. Statistilised andmed näitavad, et eeloleva 15 aasta jooksul tööd vajajate hulk Eestis võib kasvada kuni 15.000. Ei ole otseseid andmeid tööliste vanuse kohta tekstiiltööstuses. Haigekassade andmed aga näitavad, et tekstiiltööstuses on leidnud suuresti rakendamist raugaeas töölistes. Haigekassade liikmeks olevaist tekstiiltöölisist oli mehi 9,3% üle 60 aasta, naisi 4,5%, s. o. hoopis suuremal määral kui teistes tööstusharudes. Arvesse võttes tööd vajajate vanemate tööliste, raukade, arvu pidevat kasvamist, kelle rakendamine oleks mõeldav tekstiiltööstuses, selgub, et siin paratamatult kasvab tööd vajavate ja töösse mitte-rakendatavate vanemate tööliste arv, s. o. tööpuudus. Ei ole mõeldav nende vanemate tööliste rakendamine teistes tööstusharudes, sest teistel aladel vajatakse noori töölisi, kellest jaoti niigi puudus. Siin oleks ainsaks tõhusamaks vahendiks tekstiiltööstuses vajalise tööõndluse jaotamine lühema tööaja korraldusel.

Teiseks asjaoluks, mis tekstiiltööstuses vajalikeks teeb tööaja lühendamise, on tekstiiltööstuse tervishooldlikud olud.

Kui siiani tekstiiltööstuses vanemate tööliste kõrval on suuremal määral rakendamist leidnud ka alaealiste tööjõud, keda veel ei saa rakendada teistele tööstusharudele, samuti naiste tööjõud, siis on arusaadav, alaealiste ja raukade nõrgemat füüsilist konstruktsiooni arvestades, milks tekstiiltööstuses haigestumiste arv on suur. Alaealisi mehi oli haiguskindlustatud tekstiiltöölisest seas 5,1%, naisi 3%. On selge, et alaealiste ja raukade tööaeg peab olema lühem.

Keskmiselt Eestis 1000 haigekassaliikme kohta esines aastas 659,9 haigusjuhtumit. Tekstiiltööstuses oli see arv meestel 736,9, naistel 765,1, keskmine 754,9. Seega tublisti rohkem kui teistes tööstusharudes.

Tekstiiltööstuses esinevad sagedamini kui teistes tööstusharudes hingamisõeldite haigused, eriti hingamisõeldite tuberkuloos, samuti epideemilised nakkushaigused, näit. gripp, kehveresus ja seedimisõeldikonna haigused. Sealjuures on tuberkuloosi juhtumid tekstiiltööstuses viimasel ajal kasvanud. Kõik need nimetatud haigused moodustavad kõrge % haigekassa liikmete surevuse põhjus. Tekstiiltöölisliku tervisliku seisundi parandamine oleks mõeldav esijoonest tööaja lühendamise kaudu. Üldiselt tähendatagu, et haigestumiste arv Eestis üldse ja ka tekstiiltööstuses on võrdlemisi kõrgem kui teistes maades, 2—3 korda.

Tööliste tervislik seisund tekstiiltööstuses võib aga veelgi halveneda areneva ratsionaliseerimise tagajärjel, mida meil teostatakse

peamiselt tööpinge suurendamise teel (n-n. higi väljapressimise süsteem). On õige tekstiiltöösturite väide, et Eesti tööliste tööproduktiivsus on madalam kui teistes maades. Ei ole aga õige see, et palgad ja töötamisõeld tekstiiltööstuses oleksid välismaaga võrreldavad. Töö välismaal, kuigi töötatakse suurema arvu telgedega, on korraldatud nõnda, et see ei muutu koormavaks töötajale. Masinad on moodsamad, suurema arvu telgede juures töötajatele antakse juure abilisi.

Teiselt poolt ei saa aga jätta mainimata, et tööproduktiivsus tekstiiltööstuses on pidevalt tõusnud. Netootang, mis 1929. a. tekstiiltööstuses oli 1000-tes kroonides 11.333, on tõusnud 1934. a. 16.093, seega töö tootlikkus 5 aasta jooksul (hilisemad andmed puuduvad) on tõusnud 87%. Samal ajal palgad on tõusnud vaid 2%. Sellest nähtub, et tehnilisest arengust ja tööpinge suurenemisest, ettevõtja kasvavaist majanduslikest kasudest, ei ole töölistel saanud peaaegu sugugi osa. Tööandjate väide, et tekstiiltöölisete palgaõeldite parandamine võib kõne alla tulla siis, kui kasvab tööproduktiivsus, ei vasta tõele, seega peamiseks vahendiks, kuidas viia töölisti osasamise tehnika ja majandusõeld arengust ning üldisest konjunktuuri paranemisest, on palgatõstmise kõrval, mida aga seni ei ole sündinud, 40-tunnilisele tööõeldale üleminek. Ei ole ka loota, et siin olukord muutuks, kui tööandjail peaks õnnestuma üleminek suuremale arvule telgedele.

Töösturite poolt väidetakse, et 40-tunnilisele tööõeldale üleminek teeks toodangu oluliselt kallimaks. On õige, et 40 tunni töö eest 48 tunni palga maksmine tõstab sisuliselt palku umbes 28%. Toodangu kallinemises aga avaldub see palgatõstmise võrdlemisi piiratult, nimelt Eesti tekstiiltööstuses palgasumma % brutotoodangust 1934. a. oli 15,5 ja netotoodangust 29,6, samal ajal, kui Ameerika Ühendriikides palju suurema kapitali osatõhtsuse kõrval palgasumma % brutotoodangust oli 25,1 ja netotoodangust 56,2. See näitab, et meil tekstiiltööstuses on suuri võimalusi palga tõstmiseks, ilma et tööstuse kandevõime kannataks, kui odava tööjõu asemel tööstus rajatakse teistele teguritele.

Kogu maailmas sotsiaalse õigluse idee levimisega on pikendatud tööliste vaba- ja puhkeaega. Seejuures on taotletud ka rahva tervishoidlike sihte, tööjõu liiga kiire kulumise vältimist. Eriti Eestis, kus puudub tööliste kindlustus vanuse ja tööõeldetuse puhuks ja kus palgaline puhkeaeg on võrdlemisi lühike, on vajaline tööliste tööjõu kulumist vältida ja tervislikku heaõeld säilitada tööaja lühendamise kaudu.

Kõik need kaalutõeld viivad tungivale paratamatusele Eesti tekstiiltööstuses tööaja lühendamiseks. Nõudmine lühema tööaja järele ei ole utoopiline, vaid konkreetne ja reaalne, mille pärast Eesti tööõeldkonnal maksab kulutada jõudu võitlemiseks ja võidu saavutamiseks.

Aeg kohustab . . .

Iga tööline olgu ametiühinglane ja saagu ka ühistegelaseks

H. Isküll

Elukallidus on meil kohutavalt tõusnud ja osutab veelgi tõusutendentsi. Peaaegu kõik esimese järgu tarbeained aina kallinevad, hoolimata sellest, et on sügis, missugune aastaaeg õigupoolest peaks olema odavam ja soodsaim sisetuste tegemiseks.

Tööpalgad samal ajal nihkuvad aga väga visalt tõusu poole, kuna mõningail juhtudel neid püütakse isegi kärpida!

Selles ulatuses ei saa olla juttugi palga tõusust, missuguses on tõusnud elukallidus.

On kindel, et tööliskond elab n.-ö. pihust suhu, kusjuures ei saa koguda mingit tagavara, reservi, mille vajalikest nii väga rõhutatakse. Talv aga toob endaga paratamatult kaasa uusi lisaväljaminekuid laste koolikulude, soojema riietuse, kütte jne. arvel.

Ainult olukorra tundmine ja oma hädadele mõtlemine aga kedagi ei aita. Tuleb tegutseda. Aeg kohustab enam kui kunagi enne tööliskonda asuma aktiivsele isetegevusele ning oma abi korraldamisele.

Kutseühinguline elav tegevus ja kutseühingute jõu väljaarendamine on saanud üärmiselt vajaliseks. See on ainus ja õige võimalus palkade tõusu saavutamiseks ja selle kindlustamiseks kollektiivlepingutega. See võib aga edukalt toimuda siis, kui iga tööline on oma kutseühingu liige.

Teiseks pole aga sugugi mitte vähema tähtsusega võitlus elukalliduse vastu, kaubahindade tõusu pidurdamise ja hindade allasurumise suunas, et oleks võimalik odavamalt ja rohkem tarbida.

Tarbimine on peasi, on eesmärk, kuna töö — teenistus — on vahend, mis tarbimist peab võimaldama. Tarbimine ei olene aga ainult palga suurusest, vaid suurel määral tarbimete hindadest, mida tarvitaja peab maksma ainete eest.

Palgavõitlus kutseühingute kaudu

palkade tõstmiseks on vastuvaidlematult vajaline, kuid palkade tõus võib osutada töölisile kasutuks, kui sellele järgneb kaubahindade tõus. Tööline peab siis tarvitajana andma rohkem välja, see neelabki saavutatud palgalisa. Et tööline ka tarbijana peab oma huve kaitsma, on vaidlematu ja seda võimaldab tarbijate ühistegevus. Tarbijate ühistegevus on seda mõjuvam ja tulemusrikkam, mida rohkem tarbijaid võtab sellest osa, mida tugevamad on tarbijateühingud.

Need kaks — kutseühing ja tarbijateühing — on sünnilt mõlemad tööliste majandusliku võitluse vahendid.

Võitlus peab sündima organiseeritult, kutseliselt ja ühistegeliselt. Iga töölise kohus on olla kutseühingu liige, kuid iga kutseühinglase kohus on samal ajal olla ka tarbijateühingu liige — ühistegelane.

Seni pole tööliskond palju hoolinud ühistegevusest, ta juhtimisest ega arengust.

Tööliskoda on asunud selle lünga täitmisele. Esimesed sammud tööliste ühistegevusliikumise arendamiseks on astatud — mõte on pandud liikuma ja vaevalt miski suudab seda peatada. Tööliskoja algatusest on möödunud vast mõni kuu ja hoolimata sellest, et süvine aeg üldse on ebasoodus sellaseks organiseerimistööks, on tulemused suuremad kui algul vahest loota võiski: Tallinnas tegutsevad tarbijateühingud on värvanud juure 300—400 uut liiget. Sellest nähtub, et tööliskond asja tähtsust päris õieti hindab.

Esialgul pole hindadust uute ühingute ellukutsumiseks, vähimalt Tallinnas mitte, ja tuleb kasutada olemasolevaid ühinguid.

Tarvitajateühinguis on liikmete arv püramatu ja liikmeks olek vaba kõigile. Liikmeid võetakse vastu ühiskaupluste kaudu, kus on olemas vastavad liikmeksastumise sooviavaldusblanшетid. Neid võib igaüks kauplusest saada ja täita. Sisseastumismaksud

ühinguis on 10 sendist kuni 1 krooni-
ni, mis tuleb liikmeks astuda soovijal
kauplusse kohe tasuda. Osamaksud on
5—10 kroonini. Osamaksude tasumi-
ne on võimaldatud osade viisi pikema
aja kestel.

Üksikasjalisemat selgitust ühingute
ja ühiskaupluste kohta saab kohtadel
ühiskauplustist. Üldisemate tööliste
ühistegevusliikumisega ühenduses ole-
vate küsimuste selgitamiseks on soovi-
tav pöörduda Tööliskotta.

Kutseühingulisi võitlusvahendeid

Johannes Mihkelson

Et tööandjaid sundida kutseühingute tun-
nustamisele ja läbirääkimise alustamisele, sel-
leks on kutseühinguile vajalised teatud surve-
avaldamise vahendid.

Esimeseks võitlusvahendiks, mis töölisil
on asetada tööandjate majandusliku ülevõimu
vastu, on nende organiseeritud jõud suure-
liikmelise kutseühingu näol. Veel enam —
kutseühingu enese esimeseks ja tähtsaimaks
võitlusvahendiks on selgitustöö tööliiskonnas,
sest kutseühingul tuleb muuta senine tööori
teadlikuks töölislikeks, kes oskab oma nõudmisi
esitada, põhjendada ja tarbe korral nende eest
minna pikemaks ajaks majanduslikku võit-
lusse.

Töölisel, enne kui nad asuvad mingisugu-
sele otsustavale sammule tööandjate vastu,
peavad läbirääkimisi tööandjatega. Kui kut-
seühingute jõud on tugev, siis saavutatakse lä-
birääkimiste laua taga suuremalt osalt töötü-
lides kokkulepe. Rootsi tugevate kutseühin-
gute juures lahendatakse 75% kõikidest töö-
tülldest läbirääkimiste teel tööandjatega. Üle-
jäänud osas on puhkenud võitlused mitmesu-
guste kutseühinguliste vahenditega.

Kutseühingute ja ka organiseerimatute töö-
liste tähtsaimaks ja mõjuvaimaks vahendiks
tööandjate vastu on streik või töösei-
saka. Streik tuleb inglise keele sõnast „to
strike work“, mis tähendab tööd järsku lõ-
petama ühise sihiga, et tööandja soostuks töö-
liste poolt esitatud nõudmistega. Streik on
vana tuntud tööliste võitlusvahend juba ajal,
kui kutseühinguid nende praeguses kujus veel
polnudki. Näiteks Lõuna-Saksamaal sündis
tsunfti ajal pagarite streik, mis kestis üle
saja aasta, pojad jätkasid võitlust isade eest
läbi mitme põlve, kuni pagariselide nõudmi-
sed võeti tööandjate poolt vastu.

Streik on äärmiselt terav võitlusvahend
mitte ainult tööandjate vastu, vaid ka tööli-
stele enestele. On võrreldud streiki barrikaa-
didel võitlemisega, kuid streik on ulatuslikum,
sest ta paneb võitlusse ka naised ja lapsed,
kes kannatavad pikaajaliste tööseisakute pu-
hul puuduse ja alatoitluse all. Seepärast töö-
lisel alati kaaluvad põhjalikult, kas ja kunas
alustada streiki. Streik on alati abinõuks sel
puhul, kui töölistel enam muid sobivaid va-
hendeid oma tahte tööandjaile pealesurumi-
seks ei leidu. Võidetud streik annab kutse-
ühingule uut tegevushoogu ja uusi liikmeid.
Tööliste usaldus kasvab oma organisatsioonide
jõu vastu. Kaotatud streik selle asemel an-

nab kutseühingute organisatsioonilisele jõule
tagasilöögi. Tööandjad omalt poolt muutu-
vad jõhkramaks, avaldavad survet organiseeri-
tud töölistele, vallandavad neid, võtavad tar-
vitusele mustad nimekirjad jne. Seda kõike
oleme Eestis streigivõitlustes kogenud. Kujuk-
as näide sellest on möödunud aastane kae-
vandustööliste streik.

Streigi võitmise eeltingimuseks on, et töö-
andjal oleks tellimusi ja et käitise pikemaaja-
lise seisaku puhul saadud majanduslik kahju
sunniks teda järeleandmisele. Seepärast nõuab
streigi alustamise silmapilgu valik töölisil
suurt arukust ja majandusliku olukorra ja
tööturu seisukorra tundmist. Halval momen-
dil alustatud streik võib venida asjatult pi-
kaks ja nõuda töölisil liigseid ohvreid. Ka
peab tööliste nõudmistest koostamine ja esita-
mine olema sellane, et kõik töölisel tingimata
näeksid püstitatud nõudeid, mis nad selgesti
tahavad ja mille eest nad võitlusse lähevad.
Tööliste nõudmistest õigel koostamisel on see
tähtsus, et selle tarvilisuses veenduvad kõige-
pealt need töölisel, kes on nõuete taga, ka
teised töölisel ei lähe siis nii kergesti streiki
murdma ning avalik arvamine võidetakse
tööliste poolele.

Streigi võitmiseks on vaja peamiselt kaks
eeldust: et töölistel oleks võimalus streigi
ajal elamiseks ja et teised töölisel ei läheks
streikivate tööliste asemel tööle. Neid eel-
dusi saab luua ikkagi ainult kutseühingute
kaudu.

Streigid võib jagada oma iseloomu järgi
mitmesse liiki. Kui tööliiskond oli alles orga-
niseerimata, astuti järsku ja ühiselt oma nõue-
te eest välja, jättes töö seisma. Sellast streiki
nimetatakse metsik-streigiks, mille puu-
sus seisab selles, et tööliste aktsioonid võetak-
se ette sageli kaalumatult ja, teiseks, kord
juba alatud aktsiooni ei suudeta pikemat aega
hoida „käigus“ vastavate võitlusfondide või
streigikassade puudumisel. Organiseeri-
tud mehi juhivad kutseühingud. Kutse-
ühingute kaudu aga luuakse tugevad streigi-
fondid, ja vastava selgitustöö kaudu hoitakse
ära teiste tööliste tulek streigialusesse töö-
kohta tööle. Kui streigi ajal on alustatud töö-
andjatega läbirääkimisi, siis nõuab läbirääki-
miste käigu juhtimise, uute nõudmistest sõ-
nastamine ja ettepanekute tegemine suurt vil-
lust. Kui töölisel töövõitluse ajal nõu-
deid liiga sageli ja oluliselt muudavad, siis
ei avalda see kellelegi head muljet ja tekitab

arvamise, et töölised ei tea isegi, mis nad tahavad. Sageli ollakse läbirääkimistel sunnitud tegema järeleandmisi mõlemalt poolt. Siis tuleb järeleandmised teha tööliste teadmisel ja neilt seisukohti küsida. Suuris kutseühinguis korraldatakse tavaliselt enne lõppvastuse andmist tööandjale üldine hääletamine liikmeskonnas kompromiss-ettepaneku vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks. Samuti korraldatakse üldhääletus enne kui üldse minnakse streikima, ja vastavalt ühingu enamuse seisukohtadele on kohustatud toimima kutseühingu juhatus. Sellastel hääletustel ja arutustel määratakse streigi ulatus, kas ühes ettevõttes, terves tööstusharus või mitmes lähedal seisvas tööstusharus korraga. Viimasel ajal kalduvad töövõitlused kõikidel maadel omandama ulatuslikumat iseloomu just selle tõttu, et üks tööstusharu on teisega tihedamas seoses kui enne. Ühiselt suudetakse oma nõudmisi kergemini läbi suruda. Näiteks Skandinaavias on aastavahetustel kollektiivlepingute tähtaegade lõppemisel tavaliselt mitusada tuhat töolist korraga palgavõitluses. See ei olene ainult juhuslikust lepingute tähtaegade kokkusattumisest, vaid sellest, et üksteisega seoses olevates tööstusharudes on töövõitlused samal ajal.

Isegi sel puhul, kui streik ebaõnnestub, ei pruugi see alati tähendada „kadu“ ja suurt tagasiminekut, vaid siis tuleb kutseühinguil hoolega selgitada, mis olid streigi kaotamise põhjused. Näiteks pärast suurt trükitöölise streiki Eestis oli ka kutseühingus tagasimineku, kuid nüüd on saadud üle senisest kaotusest, endised kaotused on juba kuhjaga tasa tehtud. Töölisklassi võitlustee on olnud okkalline. Seal on olnud tõuse ja mõõnu, kuid see on sammunud kindlalt oma eesmärgi poole.

Peale eelnimetatud jaotuse võib streigid liigitada oma iseloomu järgi veel järgmistesse liikidesse: pealetungi- ja kaitsestreik. Kui töölised tahavad oma töö- ja palgaolusid parandada või teostada muid üldise tähtsusega nõudeid, siis nimetatakse sel puhul ettevõetud streiki pealetungistreigiks. Kui töölised peavad alustama streiki selleks, et tõrjuda tagasi tööandjate poolt kavatsetavat palga- või tööolude halvendamist, ja nad omalt poolt uusi nõudeid ei esita, vaid lepivad olemasolevate tingimustega, siis on see puhtkaitsestreik. Sisuliselt võib jaotada veel streigid majanduslikeks, toetus- ja poliitilisteks streikideks. Majanduslikud streigid alustatakse majanduslike nõudmiste eest, poliitilised streigid üldtähtsusega poliitiliste nõudmiste eest. Sümpaatiastreigid alustatakse ühe tööharu tööliste poolt teiste tööliste nõuete teostamise kiirendamiseks ja üldiseks toetamiseks. Sümpaatiastreigid võivad oma ulatuselt olla mitmesugused ja ulatuda isegi üle riigi piiride teistesse maadesse. Sümpaati-aktsioonid võivad olla ka mitte streigikujulised. Võiakse toetada rahaliselt teiste maade kutseühingute võitlust, nagu rootsi töölised toetasid eesti kaevandustöölise võitlust. Samuti keeldutakse töötlema teise maa streigialuse tööstuse saadusi või ei laeta ega lossita streigis oleva maa lae-

vu teiste maade sadamatöölise poolt jne. Inglise söestreiigi puhul keelduti andmast Inglismaale süsi, takistati laevade punkerdamist, Ungari kodusõja ajal jäeti Austrias relvastuse rongid seisma jne.

Ulatuselt võiakse streigid jagada järgmistesse liikidesse: kohalik ühe käitise või juba ühe ettevõtte streik (ühel ettevõttel võib olla mitu sama või eri iseloomuga käitist); kohalik ühe tööstusharu streik, ülemaaline tööstusharu streik, kohalik üldstreik ja ülemaaline üldstreik.

Meil, Eestis, on streikimine korraldatud töötülide lahendamise seadusega ja selle seaduse järgi on streik üldiselt olnev sotsiaalministri otsustest. Samuti on keeldud poliitilised ja sümpaatiastreigid ning kutseühingute juhtimine töövõitlustes on lülitatud peaaegu täieliselt välja.

Maades, kus tööliiskonnal streikimine on keeldud ja on asutatud vabatahtlike töövahenduse asutuste asemele sundvahenduse komisjonid, kergib küsimus, kas kutseühingute olemasolul on veel mõtet. Mis saavad kutseühingud teha siis, kui neilt ka tööliste esindamine töötülide lahendamise komisjonis on võetud?

Vastuseid sellasele küsimusele saab olla ainult üks — kutseühinguid vajab tööliiskond ka sellases olukorras, kus tal on võetud võimalused tööliste peamise võitlusvahendi kasutamisel või tööliste esindamisel vastavates asutustes. Peale streigi on terve rida kutseühingulisi võitlusvahendeid, mille kaudu tööliiskond oma tahet tööandjale „avaldab“. Streigiga nimelises ühenduses on n.-n. itaalia streik, kuid iseloomult on see hoopis midagi muud. Itaalia streik esineb peamiselt kahel kujul ja seda kasutatakse seal, kus töölisil millejärele pole võimalik kasutada otseselt streiki. See võib olla avalik ja salajane. Igal juhtumil avalduvad itaalia streigi tulemused õige pea ja nende mõju on sageli sarnlev tavalise streigi mõjule. Itaalia streik seisab peamiselt „vinnamises“. Töölised teevad nii aeglaselt tööd kui vähegi võimalik. Produktiivsus langeb tunduvalt. Näiteks Lutheri vineerivabrikus langes itaalia streigi tõttu vabriku valitsuse andmeil töö produktiivsus kuni 50%. Otsene „vinnamine“ aga torkab liiga selgesti silma. Teine itaalia streigi peakuju on selles, et kõikides töökohades hakatakse igasuguseid eeskirju täitma äärmise täpsusega. Elu areneb edasi ja sageli on eeskirjad jäänud elust maha ja nende täpne täitmine võib sageli ummistada terve tööprotsessi. Näiteks Austria postiteenijate itaalia streigi ajal ummistus posti läbilaske võime. Vaadati, et määruse järgi peab tempel asetatama nii, et mark jääks keskele. Siis asetati seda templit ja mõõdeti, kas mark on tõesti keskel, ning kutsuti teisiagi veel vaatama ja kontrollima.

Itaalia streigi paremus seisab selles, et töölised on kogu aeg töö ja saavad palka, samuti ei saa tööandja värvata streigimurdjaid. Tööandjad on kaunis õrnatundelised itaalia streigi vastu, eriti siis, kui on palju tellimusi.

Ka itaalia streiki saab teostada siis, kui töölised on kutseühinguliselt hästi organiseeritud ja kui majanduslikus elus valitseb kõrgkonjunktuur ja tööandja ei saa asendada itaalia streigist osavõtjaid.

Tööstuse ratsionaliseerimine ja tükitöö palkade süsteemid on küll veidi raskendanud itaalia streigi teostamist, kuid meie tööstuse oludes on kehtimas suurelt jaolt garanteeritud põhipalga süsteem. Määruste täpse täitmise vastu ei saa kellelgi midagi olla.

Peale itaalia streigi kasutatakse veel s a b o t a a ž i. Selle juures ei vähendata töö tempot, seda isegi võib-olla suurendatakse, kuid saadusi ei viimistelda hoolega, vaid püütakse jätta valmiskaupadesse märkamatu vigu. Teine sabotaaži viis on kardetavam ja seisab selles, et töölised rikuvad meelega töövahendeid. Sabotaaži kardetakse, sest see rikub ettevõtte turu ja hea nime, kuid ettevõtte majanduslik allamäge minek pole praeguses majanduslikus süsteemis kasulik ka töölisile. Masinate ja muude töövahendite rikkumine on aga seoses suurte riskidega tööliste eneste elule ja tervisele. Näiteks merel laeva masinate rikkumine maksab ka meeskonna enese elu. Vabakutseühingute võitlusvahendite hulgas sabotaaži enam palju ei kasutata, vaid see on jäänud Vahe-mere-äärsete maade temperamentsete rahvaste ja sündikalistliku ideoloogiaga ametiühingute võitlusvahendiks, kuna vabakutseühingud kasutavad otsesid võitlusvahendeid. Pealegi pole sabotaaž meil lubatud.

Organiseeritud töölikonna mõjuvaks võit-

lusvahendiks on kujunenud viimasel ajal eriti põhjamaadel boikott ja blokaad. Boikott seisab selles, et töölised keelduvad teatud ettevõtte saadusi tarvitamast. Meilgi Eestis on proovitud seda võitlusvahendit kutseühingute poolt võrdlemisi rahuldavate tulemustega. Omal ajal, kui Töölisühingute Keskkliit koos teiste töövõtjate keskorganisatsioonidega tegi üüride alandamise aktsiooni, hakkas üks suuremaid kodanikke lehti liiga silmapaistvalt kaitsma majaomanike huve. Aktsioonitoimikonna poolt väljakuulutatud boikott lehe vastu andis end varsti tunda ja leht oli sunnitud avaldama heakstegeva öienduse. Samuti on tarvitatud boikoti ähvardust tekstiiltööstuse ja nahatööstuse töötüldes. Boikoti mõjukas teostamine vajab suurt organisatsioonilist võrku ja ettevalmistust massides boikoti mõtte süvendamiseks. Samuti võtab boikoti lõpetamine teatavat aega. Üks suurimaid kutseühingulisi üritusi boikoti alal on rahvusvaheline saksa kaupade boikott nii Euroopas kui ka Ameerikas, mis on sakslastele valmistanud palju peavalu.

B l o k a a d seisab selles, et töölised ei lähe teatud töökohta tööle või seal tööl olles hakkavad järkjärgult lahkuma, esmajoones muidugi õppinud töölised või sellased, kelle tööst olenevad paljud teised töölised. Tööandja püüab juure saada uusi töölisi, kuid neid ei leidu ka vastavatest kuulutustest hoolimata. Tööandja taipab siis kohe, et kutseühinguga surve on mängus. Töökohtade blokeerimine on arenenud peaaegu täiuseni

Mida kõneldakse käitises?

Metallitöölise päevamuresid

Onebody

VEEL on meeles ajad, millal metallitöölised olid esirinnas tööstustöölise hulgas. See oli aeg, millal Kopli poolsaare sopis tagusid vasarad ja ellipseid lasti merele uusi laevu. Nagu öötoht seisab mahajäetuna suurejooneline „Dvigatel“, ainult mõned hooned on renditud muu tööstuse alla. On läinud need 15.000—20.000 metallitöölise ja kogu meie ümbrus on muutunud. Nüüd loetakse statistiliste andmete põhjal üle Eesti umbes 7000 metallitöölise kesk- ja suurtootustis. On olemas küll pisikäitisi — igaihes 2—3 töölise — kuid need ei suuda muuta üldpilti meie metallitööstuses. Veel enam, need käitised pulveriseerivad meie metallistide väerinda ja säilinud on ainult üksikud suurmetallikäitised.

Praegu loetakse meil umbes 46 suur- ja 121 keskmist metallikäitist.

Nüüd on metallistide suhe muude tööstustöölisesse umbes nagu 13:100. Seega iga 100 töölise kohta 13 metallist.

Tekstiiltööstus on ette jõudnud ja moodustab suhte umbes 20—25:100.

+

TÖÖSTUSLIK proletariaat — see on alati teguriks olnud viimase aja sotsiaalseis võitlusis. Eriti suur tähtsus on aga neil käitisel, kuhu koondub massiliselt töölisi. Suurkäitise on ettevõtjale kombinaat, mille valmistussaadused moodustavad käitise kogu tehnilise jõu summa. Samal ajal on ka käitises töötav töölikond suur kombinaat, millest võrsub kindel ja mõjuv tegur töölisi liikumises. Ja seepärast ütlevadki vanad töölised: kui hakkavad undama suurkäitise vileid ja seda mitte tööaja algul või lõpul, siis on midagi lahti. Arg mees poeb põhku, vastane erutub — üldine häire on õhus. Sel ajal tunatakse töölisinge vabanemist.

Metallitööstuses on vähe säilinud sellaseid kombinaate. Üldse loetakse suurkäitise hulka kuuluvaks umbes 5351 töölise. Suurimaks neist võiks lugeda „Krolli“ käitist Tallinnas, kuhu kuulub umbes 800 metallist.

+

KUI ärkab töölising, siis on tegu paragraafidel, et sellele järele jõuda. Kui „Krolli“ töölised panid toime istumistreigi, siis ei olnud parata uuel Töötülide lahendamise seadusel.

Rootsis. Töölislehtedes ilmub teinekord ter-
vete lehekülgede viisi blokaadialuste töökoh-
tade kuulutusi, milles hoiatatakse iga organi-
seeritud töölise sinna tööle minemast. Näi-
teks, kui mõni tööde juht ei maksa korrali-
kult palka või kohtleb töölisi halvasti, siis
hoiatatakse isegi selle inseneri autot remonti-
mast. Metallitöölise liit kasutab seda vahendi
eriti tulusalt. Rootsis on kutseühingute
liikmete arv viimaste teadete järgi tõusnud
juba üle 800.000 pluss üle 30.000 sündikalisti.

Kus aga tööandjad on töölisele vastutule-
likud, seal kutseühingud omalt poolt isegi
propageerivad oma liikmete hulgas teatud et-
tevõtete saaduste tarvitamist. Selleks otstar-
beks varustatakse kaubad eriliste tunnustega
või inglise keeles „union labeliga“. Pea-
leselle kutseühingud kauplevad oma liikmeile
välja igasuguseid soodustusi mitmesugustelt
asutustelt, isegi saunas, teatrites jne.

Viimasel ajal on võetud tarvitusele hoopis
uued streikimise meetodid: istumisstreik ja
tehaste okupeerimine. Istumisstreik sai
alguse Ameerikast ja levis viimasel ajal suu-
re kiirusega Euroopassegi, eriti Prantsusmaale
ja Belgiasse, kus istumisstreik arenes veel
sammu edasi ja muutus vabrikute okupeeri-
miseks. Töölised võtsid söögi kaasa,
istusid masinate taga, ei teinud tööd ja isegi
ööbisid tehaseis. Eestis on istumisstreiki
proovitud möödunud aastal Sindi põhimõtteli-
ses töötulis poola meistreist vabanemiseks.
Vabriku valitsus oli sunnitud vallandama poola
meistrid.

Kutseühingulised võitlusvahendid muutuvad
ühes aegadega ja üldise arenguga. Kõiki seni
mainitud peamisi töövõitluste meetodeid võib
aga edukalt tarvitada ühel eeltingimusel, ja
see on — töölise võimalikult rohkearvulise
kutseühingulise organiseerumise juures.

Eesti olukorras hoopis uue palgavõitlus-
vahendina on töölised hakanud tarvitama
kollektiivset töölepingute üles-
ütlemist. Streik on keeldud, kuid töö-
list ei saa keegi keelda töölt lahkumast oma
vaba soovi järele. Tööõiguse mõttes see ei
ole streik ega saa selle eest kedagi karistada.
Töölised on juba Eestis paaril korral kasuta-
nud sellast kollektiivset töölepingute ülesüt-
lemist. Lorupi klaasivabriku õppinud
klaasipuhujad ütlesid oma töölepingud üles
ja saavutasid tööandjaga läbirääkimisi võidu.
Tartus esines möödunud aastal omapära-
ne juhtum. Pottsepad alustasid töötüli ja
algasid tööseisakut kohe sel teel, et kõik
Tartu pottsepad võtsid napsi. Kui mindi töö-
lisi otsima, siis öeldi, et „ega me streigi, me
parandame pead ja täna küll tööd teha ei
saa. Kui teie minuga pole rahul, siis laske
töölt lahti“. Kui tuletati meele töötüli, siis
vastati, et „ega me streigi“. Ühes trükikojas
tahtis tööandja vähendada töölise nädala-
palka ühe krooni võrra ja lühendada palga-
list puhkust kahelt nädalalt ühe nädalani.
Järsku hakkasid töölised trükikojas haiges-
tuma. Paremad töölised olid alati kordamööda
haiged, kuid mitte niikaua, et nende

Kollektiivi vaim ja ühine otsus panid
seisma kõik võllid ja transmissioonid, kollektiivi
vaim surus kõik töölised ühte positsiooni.

— Võtke meie kaasvõitlejad tagasi tööle!
Mitted ametmehed — mappidega ja ilma
— seadusetundjad ja vahemehed, olid kohal.
Ka kaasvõitlejad jäid kohale ja sellega üht-
lasi hakkas kombinaat uuesti hingama.

✱

MEIE töölisele on pahatahtlikult püütud
külge soetada väidet, nagu ei oleks nad ol-
nud rahvuslased.

Tõsi, nad ei ole selles mõttes rahvuslased,
nagu seda kujutleb kapitalist.

Tööline on parim rahvuslane, kui ta nõuab
enesele ja seega kõigile teistele paremat ja
kultuursemat elu. On kindel, et töölise kodu-
maaks ei ole mitte mõne rahamehe kaugas,
kuigi seda talt tahetakse nõuda.

✱

VÕIKSIME tuua tuhandeid näiteid töö-
lise püüdeist parandada olukorda ja silmas
pidada ka meie rahvamajanduslikku külge.

Kas ei ole, näiteks, rahvuslik J. R a t n i-
ku metallikäitise töölise samm, kui nad
nõuavad välismaal valmistatavate esemete
sisseveo piiramist ja nende tegemist kodu-
maal. Selleks oleks vajaline ainult riikliku
kapitali (rahva kapitali) rakendamine vas-
tavale alale.

Riigi Sadamatehased kuuluvad
suurmetallikäitiste hulka. Töölised on nõud-
nud käitiste ratsionaalsemale järjele sead-
mist igal võimalikul juhul? Omal ajal, Pee-
ter Suure ajal, ehitatud tööstusruumid pea-
vad andma varjupaika tänapäeva moderni-
tööstusele! Ometigi töötab sel pisipiirkonnal
ligi 500 töölise, olles üksteisele jahus. Veel
enam jahus on aga igale poole topitud esemed
ja viletsad hooned. Kui tööandjalt nõutakse
palka, siis nõuab ta tööliselt suuremat töö-
viljakust. Seda saab ainult töö ratsionaliseerimisel,
aga ratsionaliseerimine on ometi
tööstuse asi. Härrad, kellest see oleneb, peak-
sid ju seda küllaldaselt teadma.

Jne., jne. Vastavaid näiteid sel alal on
küllalt.

✱

KAS on metallistide palgad väärt nende
tööd? Koguni mitte. Ega asjata kääri iga
aasta „Krull“, Sadamatehased jne. Palgad
on muude halbade tingimuste kõrval liiga
madalad. Omal ajal nii paljudki kvalifitseeritud
töötajad läksid viletsate palgade tõttu
kodumaalt välja.

Meil on suuremate palgade maksjaks vah-
hest Krulli käitis, teised longivad sellele jä-
rele. Poolriiklikus E l l a m a a elektrifõu-
jamas on treiali palk juba 15 aastat ühel tase-
mel. Rõigi Sadamatehastes maksetakse os-
kustöölisle 40 senti tunnis — töölised ei pea

oleks võidud vallandada. Tööandja taipas lõpuks haigestumiste põhjused ja oli sunnitud maksma endist nädalapalka ning lubama töölisile uuesti kahe-nädalalise palgalise puhkuse. Eelnimetatud toimumisviisidest on kõige õigem töölepingute ühine ülesütlemine, kui

tööandja ei rahulda tööliste nõudeid. Sealjuures on veel võimalik omavaheliste lepingutega, mille kindlustamiseks on antud garantiivekslid, tagada ühist lepingute ülesütlemist teatud tähtajal, samuti kui uuesti tööle asumist ainult teatud kõrgemate palkadega.

Ratsionaliseerimine.

A. R e n n i n g.

Osa töölisi vallandatakse, teistele suurendatakse töökoormist, näit. tõstetakse telgede arvu. Palganormid reguleeritakse selle juures nii, et tööliste teenistus mitte ei tõuseks. See nähe muutub järjest sagedamaks. Ja kus töölisel tõstavad häält selle vastu, siis neile öeldakse: see on paratamatu, see on — ratsionaliseerimine.

See küsimus vajab põhjalikku selgitust. Ei saa eitada, et ratsionaliseerimine areneb kogu maailmas; kahtlemata nakatab see ka Eestit ja paljaste protestidega ei saa seda ära hoida. Seepärast peab täpselt teadma, kuidas tuleb siin kaitsta töölistkonna huve ja milliste nõudmistega tuleb siin esineda.

Kõigepealt — mida tähendab öieti ratsionaliseerimine?

See sõna on tuletatud ladina sõnast „ratio“ — mõistus. „Ratsionaliseerimine“ ei tähenda siis muud kui tootmise ümberkorraldamist, vastavalt mõistuse nõudmisele, tootmise mõistlikumalt korraldamist. Ratsionaliseerimisega on tegemist siis, kui hakatakse ar-

vustama seniseid tootmisviise, kui otsitakse seal puudusi ja lünki ja teostatakse vastavaid parandusi.

Seepärast on tööandjatel kerge öelda: vaa-dake, töölisel on ratsionaliseerimise vastu, nad on mõistlikkuse vastu, arengu ja edu vastu, — kas nende protestidest tohib siis hoolida!

Töölised aga peavad küsima: kes saab sellest ratsionaliseerimisest kasu? Kui kasu saavad ainult tööandjad, siis on see — „mõistlikum“, täielikum tööliste väljakurnamine.

Selles ongi asi, et meil „ratsionaliseerimise“ all mõeldakse nimelt just uusi võtteid kapitalisti profiidi suurendamiseks. Vaatame nüüd lähemalt ratsionaliseerimise peaviise ja püüame neid hinnata töölistkonna seisukohalt.

1) Ratsionaliseerimine võib olla esiteks organisatsiooniline. See on teostatav ka ilma, et tööliste töökoormist tarvitseks tõusta. See on teostatav suurema kokkuhoidlikkusega materjalide suhtes, masinate täielikuma kasutamisega, teiselt poolt administratiivkulu-

töökohta kinni madala palga tõttu, eriti aga veel muude pahede, nagu ületundide mitte-märkimise ja ületunni protsendi mittearvestamise, pärast. Vastavad kaebused on esitatud isegi tööinspektorile.

Jätkem siinkohal puudutamata palgad väiketööstusis. Enamalt jaolt ei ole nad kaugelki lähedased suurkäitisele. Nagu seda näeme teistelgi aladel.

✦

VÕTAME allpool mõned väljavõtted raportitest:

R i i g i S a d a m a t e h a s e d: õpilasi võetakse tööle lepingu alusel, millist ei tunnista tööoskuse amet. Sellest on kaebus esitatud direktorile, kuid väärnähet pole kaotatud.

O. S a a r e metallikäitis: töölisel tahtsid parandada palku ja töötingimusi — selle tagajärjel lendas välja 5 meest.

A.-s. S i e g e l: käitise juhatausega on hea läbisaamine.

R a a d i o t ö ö s t u s „R E T“: käitis annab töölisile kaks nädalat puhkust. Seadus näeb ette ainult 1 nädala.

Need väljavõtted lubavad heita pilku käitiste mitmekülgsele muredele ja olukorrale.

✦

Metallikäitises töötatakse enamikus tükitöö alusel. Kui on ajapalku, siis need on kombineeritud mitmesuguste preemiatega ja muude tasudega. Töö alal ollakse asetatud kitsas-

tesse käitise raamidesse ja käitise töö süsteemi. Seda süsteemi täiendatakse meil alata, töstes tööliste tööpinget, ergutades töolist suuremale intensiivsusele preemiatega, mis kaugelki ei vasta töö tootlikkuse suurenemisele. See on ratsionaliseerimine metallikäitises. Tabavalt nimetavad metallistid seda „higi väljapressimise“ süsteemiks.

✦

Kuidas on tööpuudusega lugu, seda on raske öelda. On aga kindel, et vallandamisi esineb kogu aeg. Võtame illustatsiooniks ühe Tartu metallikäitise:

Tööandja tahtis vabaneda mõnest soovimata töolisest (need töölised on soovimatud, kes tahavad õiguste tunnustamist). Seks pandi lehte kuulutus, soovides kaht naistöölist. Kuulutusele tuli umbes 70 inimest, kes palkusid end tööle 12 sendiga tunnis. Töölise päeva-palgaks kujuneks sama ettevõtja poolt suitsetatava välismaa sigari hind.

Üks võib puhuda õhku, teine peab õhust elama.

Tõsi on see, et tuntakse isegi mõne ala töölist, nagu katelsepad, puudust. Aga see kõik on omaaja „ratsionaliseerimise“ tulemus. Tööline „ratsionaliseeriti“ välismaale ja sinna ta jäi.

✦

JUBA algul märkisin, et metallistid olid esirinnas meie töölistkonnas. Seda nii arvu-

de kokkutõmbamisega jne. Neid ratsionaliseerimise võimalusi on väga rohkesti ja tavaliselt võetakse need käsile siis, kui tööliskond võidab kätte kõrgemad palgad. Kus palgad on madalad ja tööandja kasud väga suured, seal on tootmise organisatsioon tihti peale lohakas; eriti kõrged on siin tihti administratiivkulud, — selle kaudu aurab suur osa puhaskasust ära, ilma et maksuinspektorid saaksid siit külge hakata. Töötülide lahendamise komisjonile näidatakse bilansse, kus puhaskasu on väga väike või polegi teda üldse, — kui aga töölisel saavad küllalt tugevaks, siis leidub ka raha palgakõrgendamiseks, ja siis hoolitsevad tööandjad muude tootmiskulude kokkuhoidmise eest, ettevõtete parema korraldamise eest — oma profiidi alalhoidmiseks. Selles mõttes on tööliste palga tõstmine alati olnud ratsionaliseerimise arengu põhjustajaks.

2) Ratsionaliseerimine võib olla tehniline, nii võib nimetada uute masinate ja tootmisviiside rakendamist, mistõttu tõuseb toodang, ilma et tarvitseks tõusta tööpinge: masin hoolitseb selle eest, et sama tööpinge looks rohkem väärtusi. Siin peab tööline endale kätte võitma osa sellest lisaväärtusest. Kogu lisaväärtust ta endale kapitalistlikus ühiskonnas ei saa, sest kapitalistidel kaoks siis mõte muretseda uusi masinaid. Kuid osa — ja suur osa — lisaväärtusest peab töölisel minema igal juhul, ainult sel puhul võib tööline olla tehniliselt ratsionaliseerimisega päri.

Siin tekib aga tööpuuduse küsimus. Ei tohi asja siiski nii võtta, et tööpuuduse kartuse pärast ei tuleks masinaid sisse seada.

Kui tööstuse tootmisvõime tänu masinatele tõuseb, tekib rohkem väärtusi ja jõukus kasvab, s. o. kasvab ostujõud ja nii võivad tekkida uued tööstused; sel teel leiab masinate tõttu vabanenud tööjõud endale siiski rakendust. Nii elab praegu Inglismaal 4 korda rohkem inimesi, võrreldes aega, mis oli enne tööstuse mehhaniseerimist (s. o. masinate alusele viimist). Ja kui nende vahel on töötuid, saavad need töötud toetust ja elavad ikkagi lahedamini kui 100 aastat tagasi tööl olnud töölisel.

Siit selgub aga kaks nõudmist, mida peab täitma, et tehniline areng oleks tööliiskonnale võimalikult valutum: plaanikindel majanduse juhtimine ühelt poolt, — selleks, et vähendada tööpuuduse ohtu — ja tööpuuduse vastu kindlustamine teiselt poolt.

Sellele lisandub veel kolmas nõudmine: tööaja lühendamine. Sest kui tööliste tootlikkus on suurem, võib tema tööaeg olla lühem, ilma et peaks vähenema tema teenistus. Mida lühem on tööaeg, seda suuremat arvu töölisi vajab tööstus sama tööhulga kättesaamiseks, seda vähem on järelikult tööpuuduse oht.

Kõigepealt just tööpuuduse pehmendamiseks pidas rahvusvaheline tööliiskummine vajalikuks võtta 40-tunnise töönädala teostamise oma peanõudmistele hulka. Sellelt seisukohalt peame ka meie lähenema sellele küsimusele.

Eesti tööliste palgad on nii madalad, nende taseme vastolu inimväärse elu tarviduste-

liselt kui ka organisatsiooniliselt. Nüüd on see teisiti. Kuid ka praegune metallistide arv on küllalt suur, et sellest luua võimas ja tugev organisatsioon — kutseühing. Majanduslikult peaks see kujunema välismaiste vennasorganisatsioonide tasemele. Metallistide palgad, võrreldes teiste kutsealadega, ei ole halvemad. Välismaail on metallistide kutseühingud jõukamaid.

Praegu näeme sel alal sootuks vastupidist pilti. Eestis on küll mõned metallistide organisatsioonid nagu Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Viimaste linnade organiseeritud metallistide pere on suhteliselt siiski paremal järjel kui seda on samaalaline organisatsioon Tallinnas. Just Tallinnas on suurem arv metalliste — Tallinnas asuvad sellased suured käitised, nagu Krull, Sadamatehased, Ilmarine j. t. Juba neis käitistes üksi on töölisi ligi 2000. Tallinna metallistide kutseorganisatsioon on siiski umbes paarisaja-liikeline.

Kui küsida metalliste, miks nad ei organiseeru, siis kehitatakse õlgu ja öeldakse:

— Ei ole võimalik luua head tahet organiseerimiseks. Vastav ametiühing on teinud suuri piiramisi uustulnukaile.

Kui küsida sama kutseühingu tegelasilt, miks sellaselt suhtutakse teistele metallitöölitele, siis öeldakse:

— Keegi ei takista neid tulemast. Igal ajal võivad tulla, kuid neile ei anta kohe paari aasta jooksul täieõigusliku liikme õigusi.

— Miks?

— Seepärast, et oleme suure vaevaga korraldanud praeguse kutseühingu ja kogunud ka vastavad kapitalid. Kui tulevad sisse pahatahtlikud inimesed, võivad nad oma üleolekut kasutades viia organisatsiooni rappa.

✱

KELLEL on siin õigus? Võttes appi teiste organisatsioonide praktika näeme, et mujal ei tehta organiseerimisel vahet sikkude ja lammaste vahel. Organiseerimine tugeneb usaldusel värvatavale isikule ja tema arusaamisele suurearvulise kutseühingu tarvidusest. Vastuoks, teised kutseühingud püüavad kõik teha, et värbamisel oleksid kõik tahtused kõrvaldatud.

Tundub seepärast, et kutseühingu tegelased ei ole arvestanud tööliiskonna psüühiga sellase usalduse äratamisel. Nii ei saa ka praegune kutseühing paisuda tugevaks. Kuid käitise töölisel tunnevad vajadust tugevajõulise organisatsiooni järele ja seepärast lahendatakse ka see küsimus, võtku see aega kui palju tahes.

ga ja tööstuse kandejõuga on nii suur, et meil kiputakse tihti tegema võimalikult rohkem töötunde, vahest üle seadusliku määra. Palkade tõstmine on meil esmajärguliseks, tungivaimaks ülesandeks. Tööaja lühendamisega oleks võinud oodata, — kuid ratsionaliseerimise areng teeb tööpuuduse ohu käegakatsutavaks, ja sellest olustikust kasvabki välja — eriti tekstiil- ja trükitööstuse suhtes — nõudmine:

40-tunnine tööädal ühes palgake korraldamisega senisest kõrgemale alusele: nii et teenistus mitte ainult ei langeks, vaid tõuseks.

3) Viimati nimetatud nõudmist õigustab eriti see ratsionaliseerimise liik, mida meil tavaliselt mõeldakse ratsionaliseerimise all ja mida võib nimetada higniväljaajamise ratsionaliseerimiseks. Siin tõstetakse töölise toodangut sellega, et suurendatakse tema töökoormat, tema tööpinget. Mõte on selles, et tööliselt sama palga juures pigistada välja rohkem tööd, — nii et see on juba puhtakujuline kasusaamine töölise arvel.

Seejärel on see täiesti mõistetav ja loomulik, et tööliskond on nende katsete vastu.

Seisukoht peab olema igal juhtumil: palk tõusku vastavalt tootlikkusele! Mida rohkem väärtusi tööline oma tööga loob, seda kõrgemat tasu peab ta saama!

Edasi ei tohi töökoormise suurenemine mingil tingimusel olla töölisele kurnav. Kui näit. välismaa tekstiiltööstuses on telgede arv töölise kohta suurem, siis antakse seal temale abilisi ja viiakse läbi täpsem tööjaotus; nii on Vene stahhanovlaste kangur õigupoolest terve brigaadi (töölise tööühma) juht. Sel juhul põhjustab telgede arvu suurendamine muidugi palju vähem vallandamisi kui meil tarvitatava „ratsionaliseerimisviisi“ juures.

On aga töötasu tootluse tõusule kohandatud ja tööjaotus läbi viidud, siis on tööliskonnale sellest ratsionaliseerimisest ka kasu ja siis ta ei tarvitse olla ratsionaliseerimise vastu.

Et need tingimused saaksid täidetud, selleks on vaja, et tööliskonnal oleks jõudu oma nõudmiste läbiviimiseks, — on vaja, et tööliskond oleks ühtlane ja organiseeritud vabadesse kutseühingusse.

Miks nõuame tööstuse kontrolli?

A. Petrov

Riiklike võimude vahelesegamine eraomandi vahekorradadesse kapitalistlikes maades on võtnud laiaulatusliku iseloomu. Majanduslik kriis, mille tekitajaks eraomandi valmistamisviisi anarhiline iseloom, sundis valitsusi otsima teid püsivate aluste loomiseks rahvamajanduses, isegi katsetama plaanimajandusega. Praegusel korral ainult üksikud fanaatikud — piiramatu eraomandi pooldajad — sõdivad riiklike vahelesegamiste vastu, kuna reaaloode arvestajate vahel küsimus seisab ainult vahelesegamise ulatuses.

Tööliskond, kes alati on huvitatud rahvamajanduse korraldusest, sest tema olukord on rahvamajanduse heolust sõltuv, on ka siin avaldanud oma seisukohad ja püstitanud rea nõudmisi. Nende nõuete hulka kuulub ka tööstuse kontroll.

Majandusliku tõusu kaasas käiv palgakõrgenduse nõue on haaranud laiu töölise hulki. Valitsus on siin poolte õigusi piiranud Töötülide lahendamise seadusega. Palganõudmise puhul nii ettevõtja kui ka Töötülide lahendamise komisjon püüavad oma otsuseid põhjendada tööstusettevõtte kandejõuga. Selleks on komisjonile õigus antud korraldada eksperitiisi. Kuid eksperitiisi tulemused ei suuda ega saa olla rahuldavad, sest mõnepäevase töö tulemusena ei saa ettevõtte, pealegi suur-ettevõtte, kandejõudu kindlaks määrata.

Tööstuse seaduse alusel Vabariigi Valitsus võib teatud tööstused keelu alla panna üldise ja riigi huvides. Enne keelu kehtimapanekut peab aga sündima vastava tööstuse üksikasjaline uurimus, mille kohta

on püstitatud väga laialdased nõudmised. Sel alusel on uuritud kummi-, vineeri-, makaroni- ja klaasitööstusi. Nende uurimuste tulemused ei ole küll teada avalikkusele, kuid kindlasti võib oletada, et need uurimused ei suuda haarata ja küllaldaselt selgitada mitmesuguseil põhjusil uurimuse all oleva tööstuse olukorda nii, kuidas see seaduses ja antud eeskirjades ette on nähtud.

Samas seaduses on majandusministriale asetatud ka kohustus hoolitseda rahva varustamise eest tööstuse saadustega ja korraldada tööstuse saaduste hindade järelevalvet ja teha ettepanekuid nende kujundamiseks. See järelevalve teostamine on eriti vajaline keelu alla pandud tööstuste kohta, sest keeluga on need tööstused asetatud monopolisti seisukorda. Kuid, kui uurimiskomisjonil on raske, võib-olla mõnes tööstuses isegi võimatu, vastavate kalkulatsioonide ja andmete puudumisel kindlaks määrata toodete omahinda, seda raskem on teostada järelevalvet. Hindade taseme tõstmiseks võiakse tarvitada uusi artikleid, uusi nimetusi jne.

Ka mõjutavad hindade kujunemist vahetultuse kulud tööstuses — tarvitajani. Ei ole saladus, et meie angrössistidele annavad tööstused enamikult toodetelt 20—50%, mõnedelt toodetelt rohkemgi. Angrössistid omakorda annavad väikemüüjatele 10—30%. Et aga enamik meie angrössiste tegeleb ka väikemüüjaga, siis on nende teenistuse % spekulatiivselt kõrge.

Kuigi eelnevale võib tuua täiendusi, tõendab seegi tööstuse kontrolli tarvidust.

Töötasu ja „ratsionaliseerimine“

Üleriikliku Tekstiiltöösturite Ühingu märgukirja puhul

L. Johanson

Elukallidus näitab pidevat tõusu. Töölise töötasu ostujõud langeb. Kui Eesti tööliste töötasu oli juba varemgi madalaimaid maailmas, siis viimasel ajal on olukord muutunud veelgi enam tööliste kahjuks.

Eriti madal on töötasu tekstiiltööstuses. Isegi nii madal, et omal ajal valitsuse ringkonnis tekkis kavatsus tekstiiltöösturite tarvis kehtima panna kuritahtlikult madalate palkade vastu võitlemise seadus. Vahepeal ei ole tekstiiltöölise palgaolud paranenud, vaid on halvenenud.

Peale madalate palkade on eriti tekstiiltööstusel kasutada igasugused soodustused. Siseturul on tekstiilsaaduste hinnad väga kõrged just kaitsetollide tagajärjel. Hindade määramine on tekstiiltöösturite käes: uut artiklit turustades võivad nad ka hinda määrata ja tõsta.

Statistika näitab, et ka tekstiiltööstuses on üksiku tööliste peale langev toodangu osa ja veel suuremal määral ettevõtja puhaskasu osa suurenenud. See on, hoolimata madalast palkadest tööliste töö intensiivsus on tõusnud, ilma et vastavalt oleksid tõusnud palgad.

Et tekstiiltööstus on nende omanikele heaks tuluallikaks, seda tõendab ka see asjaolu, kuidas on kasvanud nende ettevõtjate rikkus ja toimunud nende varanduste amortiseerimine.

Ka viimasel ajal on tekstiiltööstus uusi soodustusi saanud. Nii vähendati neile läbikäigumaksu määrased läbimüügist 3½ protsendilt 1 protsendini.

Tekstiiltöösturite keskel näib valitsevat arvamine, et tööstuse arengut ja õitsengut tuleb rajada just madalatele palkadele ja rasketele töötingimustele, kuigi säärane seisukoht on maailma-kuulsusega majandustegelaste ja majandusteadlaste poolt juba ammu kõvale visatud. Otse ümberpöörduvalt: korralikud tööpalgad ja rahuldavad töötingimused tagavad korraliku tööd ja tööviljakust, aga ka tööprotsessi soodustavat rahulikku vahekorda.

Rahvamajanduse arengu ülesandeks ei tohigi olla muu kui töötava inimese elujärje ja töötingimuste parandamine.

Eesti tööliste madalate palkade ja rasketöö- ja elutingimuste tulemuseks on — rahva tervisliku taseme langus ja rohke suremus, mis ähvardab isegi rahvastiku säilitamist. Eriti suur on statistika andmeil suremus tööliste keskel. Tööstuses oli 1936. a. suremus tuhande kohta 10,2, peremeeste keskel 3,1. Haigusjuhtude arv oli 1936. a. 57.908 haigekassaliikme kohta 28.310 või 100 kohta 49 juhtu, kusjuures keskmine haiguste kestus oli 19 päeva. Haigustest on esikohal seedimis-elundkonna haigused (112%), mis on tingitud halbast toitlusoludest, sellele järg-

nevad nakkushaigused (107%), kus suur mõju on korterioludel ja muil elutingimustel, mis töölistel halvad just madalate palkade tagajärjel.

Kui vaatleme arvuks, siis näeme, missugused muudatused on tööliste elus sündinud halvenemise poole. 1935. a. oli elumaksu-muse üldindeks 88, 1936. a. 98 ja tänava juulis 104 punkti, pärast juulit on tõus õige tunduv olnud. Kahe aasta kestel on tootlus tõusnud 19, korter 13, küte ja valgustus 22 punkti. Töit, korter, küte ja valgustus on alates juulist — veelgi kallinenud.

Mis aga vastavalt tõusu ei näita, on — tööliste palgad.

Tööliste reaalteenus oli kuni 1935. a., võttes 1923. a. 100, tõusnud 122 peale, kuid 1936. a. langes see indeks 117-ni.

Tänava-aasta esimese kuue kuu palkade ostujõud on väiksem kui 1935. a. Tänava oli indeks 111,4, 1935. a. 118,8. Ka elumist, 1934. ja 1933. a. oli tööliste ostujõud suurem kui tänava.

Tööliste töötasu vabatahtlikult ei tõsteta, ka ei ole töölistel võimalik kasutada streigivabadust. Palgakõrgenduse nõudmise otsustab töötülide lahendamise komisjon, kes oma sundotsustega üle 10% töötasu tekstiiltööstuses tõsta ei taha. Miks just kuni 10% — sellele ei ole seni mingit avalikuks saanud põhjendust antud.

Nüüd näib seegi palgakõrgendus erilist vastuseismist leidvat tekstiiltöösturite poolt, kelle ühing on majandusministrile esitanud väga omapärase märgukirja. See märgukiri tõendab, et tekstiiltöösturid tahavad tööliste palkade määramisel vabu käsi, samuti tööliste töökoormatuse suurendamiseks, mida nemad nimetavad „ratsionaliseerimiseks“ ja „sisemiseks ümberkorralduseks“. Ilma asjalike põhjendusteta kaevatakse, et töötülide lahendamise komisjoni sundotsuse teel töötasude tõstmine kuni 10% võrra on juba viinud tekstiiltööstuse piirini, kus iga sellane palgatõus otseselt piidavat väljenduma valmisartiklite hinnatõus. Tekstiiltöösturid pakuvad „tööliste elujärje parandamiseks“ — tööpinge tõstmist, see on — palk jääb endiseks, kuid töölistele võimaldatakse oma tööjõudu enam pingutada ja sellega veidi enam teenida: küll juba töösturid oskavad tasunorme nii koostada, et 4–6 teljel töötades tööline nimetamisväärselt enam ei teeni kui praegu — 2–3 teljel töötades. Seejuures avaldab üleriikliku tekstiiltöösturite ühingu märgukiri patriootilisi tundeid ja „arusaamist riiklikest huvidest“: nende ratsionaliseerimine aitavat praegusel tööjõu vähesuse perioodil üleauruseid töökäsi vabastada teiste ülesannete jaoks. Tegelik elu aga

näitab, et tekstiilvabrikuid vallandatud töölistest jääb suur osa töötute reservi just sel põhjusel, et neile uut tööd — teistel ülesannetel — ei leidu.

Ratsionaliseerimiseks tahavad nad sisse tuua uusi masinaid — vabrikute masinate pargi moderniseerimiseks. Seda on neile ka lubatud.

Töösturite Ühing väidab, et „tööjõudu rakendades pingelisemal kui praegu, vähenevad produktioonikulud iga üksiku tootmisühiku kohta ja ühtlasi tõuseb normaalsel teel töölise töötasu, ilma et tarvitseks järkjärgulisi palgatõstmisi töötülide korras ja sellega seoses tõsta elukallidust.“

Tegelikult ei ole tööliste töötasu seni tõstnud elukallidust, vaid see on sündinud muil põhjusil, suurel määral n.-n. „hinnapoliitika“ tulemusena. Et tekstiiltöölise palgade tõstmine pole mõjutanud saaduste hinna tõusu, näeme ka märgukirjast, sest senine 10% on võidud ilma artiklite hinna tõstmiseta katta.

Tekstiiltöösturid kasutavad ka juhust, et kaevata majandusministriile sotsiaalministeeriumi ametnike, eriti tööinspektiooni peale, sest — „sotsiaalministeeriumi ametnike seisukohtadest on kerkinud raskused, mis ähvardavad eeloleva poolaasta jooksul igasuguse ratsionaliseerimise ja sisemise ümberkorraldamise seisma panna.“

Töötülide lahendamise komisjoni otsusel tuli palgatõstmisel silmas pidada tasunorme, mis töölistele tegelikult maksti 1. aprillil 1937. a. ja palga tõus peab olema töö eest samadel alustel. Kreenholmi palgati 16. juulil uusi töölisi, kellele anti kasutada neli telge. Nendele tasuti palka tabeli järgi, mis ei olnud kooskõlas töötülide lahendamise komisjoni otsusega, see on — tõstmise asemel vähendati töötasu. Tööinspektor on jätnud selle palgatabeli kinnitamata ja nüüd kaebab Tekstiiltöösturite Ühingu selle üle oma märgukirjas majandusministriile. Ka töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna direktor on jätnud töösturite edasikaebuse tähele panemata põhjendusel, et neljal teljel töötavate kangrute tükitöö hinnatabelis on hinnad väiksemad kui maksti enne 1. aprilli 1937. a.

Töösturid muidugi ei hooli sellest, et töökaitse ametnikel ei olnud õigust kinnitada palgatabeleid, mis ei vasta töötülide lahendamise komisjoni otsuseile ega ole seaduse-

pärased. Ega ametnikud või seadusi rikkuda. Seadused on kehtivad ka nende ettevõtete kohta, mille taga seisavad mõjuvõimsad dividendi lõikajad.

Märgukiri näib taotlevat sihti, et lubataks töötasu tabeleid koostada nii, nagu seda töökaitse järelevalve ametnikud ei võinud kinnitada.

Ratsionaliseerimist tahetakse teostada tööliste töötasu arvel, ja nii, et töölise tööpinge tõuseb, kuid vastavalt tööjõu kulutusele ei tõuse töötasu, vaid see jääb üldsummas ligilähedalt endisele tasemele, tükitöö hinda vähendades, välja arvatud see üksiktöölise palgatõus, mis on tingitud „isiklikust tublidusest“, nagu märgukirjas mainitakse.

Üleriikliku Tekstiiltöösturite Ühingu märgukiri on järjekordseks tõenduseks, et tekstiiltöösturid tahavad võidelda tööliste palgaolude parandamise püüete vastu.

Tööliste palga- ja tööolude parandamine on üldise tähtsusega küsimus, et rahva majandusliku ja sotsiaalse heaolu küsimus. Kahjuks leidub ka n.-n. „töölise esindajate“ keskel tööliikumisele vaenulise arusaamise ja mentaliteediga isikuid, kes oma provokatsioonilistes septsustes nimetavad tööliste majanduslike nõudmiste püstitamist kihihuvide rõhutamiseks. Kui sellast „arusaamist“ leidub juba „töölisjuhtide“ keskel, mis siis veel kõnelda tööstureist.

Unustatakse ära, või ei panda tähele tõde, et madalad palgad on kahjulikud nii rahvastiku-poliitiliselt kui rahvamajanduslikult, madalad palgad pidurdavad rahvaarvu kasvu, edendavad haigestumist, halvavad rahva töövõimet, hävitavad töötahet, piiravad siseturu mahtu, madalad palgad kisuvad alla rahva majandusliku, sotsiaalse, kõlbelise, vaimse ja kultuurilise elutaseme.

Kuna Eestis just tekstiiltööstuses on palgad madalaimad, siis tuleb siin küll tõsiselt asuda palgaolude parandamisele. Sellased märgukirjad, nagu seda on esitanud Üleriiklik Tekstiiltöösturite Ühing, ei tohiks küll mingit jaatavat tähelepanu leida.

Millele aga kindlasti vastu tuleb astuda, on töökaitse ametnike terroriseerimine märgukirjadega seepärast, et nad täidavad seaduse nõudeid.

Ratsionaliseerimine ei või rahva majanduslikku ja sotsiaalset eluaset alla kiskuda, vaid ratsionaliseerimise kaasas peab käima ka tööliste olukorra parandamine.

Majanduslik ringvaade

Toiduviljasaak on rahuldav,

ütleb ametlik kokkuvõte 15. septembrist. Rukkiisaak on mullusest suurem 35% ja talinisuasaak 50%. Suvinisu on umbes 5% võrra tagasi läinud, kuid mitte viljakasvu halvene-

mise, vaid kasvupinna vähenemise tõttu. Olgugi et rukist ja nisu saame tänava rohkem, pole lootust hindade oluliseks parandamiseks, kuna vilja ostuhinnad kindlustati valitsuse poolt vastavalt põllumeeste soovidele. Töölis-kond on aga õigustatud nõudma, et rahuldava

viljasaagi aastal jääksid ära vastuvaieldumised tööliste reaalpalkade tõstmisele. Seni põhjendati vastuseisu palgatõusule majanduse raskustega nõrkade viljasaakide tõttu. Eelolevat talv näitab, milliste väidetega tullakse välja tööliste nõudmistele vastu siis, kui viljakasv on korda läinud. Tegelikult vähenevad tööliste reaalpalgad muudugi sellepärast, et tööliste vabad organisatsioonid pole veel suutnud end vääriliselt kehtima panna.

Küttepuude hindade kõrgendamise

ettepanekuga on esinenud riiklik a.-s. „Eesti Metsatööstus“. Üheks põhjenduseks on tööliste palkade tõus metsa töötlemisel. Sel puhul küsib „Vaba Maa“ (21. 9.): „Kui igale palgakõrgendamisele vastata hindade kõrgendamiseks, kui kaugele meie siis niiviisi jõuame?“ Vastus on siin väga lihtne — jõuame olukorran, kus rahva elutase ei saagi tõusta, vaid jääb igaveseks praegusele madalale tasemele. Lisame veel, et küttepuude kavatsetatav hinnatõus on mõeldud nähtavasti palju suuremas ulatuses kui see võib vastata saeveskite tööliste palkade tõusule.

Riiklik abi eksporttapamajadele.

Ühingu „Eesti Lihaeksport“ kustutatakse 221.000 krooni riigi võlga ja antakse uut odavat laenu 600.000 krooni. Põhjuseks on see, et ühingu bilanss näitab väga suuri puudujääke ning et eksporttapamajade senised kasud olid näilised. Teatavasti avastati Tartu eksporttapamajas suuri kasude varjamisi, mille tõttu ettevõtte direktor on endalt elu võtnud. Ega ometi need kasud, mille varjamise pärast ta eluga maksis, näilised olnud! Ja pealegi, nagu selgub, sai ettevõtte

need kasud just kriisiaastail, kus ta olukord arvatavalt oleval väga kehv ja kus riik tuli eksporttapamajadele vastu, kindlustades oma juuremaksudega saaduste hindu. Puudujääkide põhjusena nimetatakse ebatervet võistlust, paralleelsettevõtete asutamist jne. Ometi ei takistanud võistlus näit. Võhma Eksporttapamaja tegutseda küllalt suure eduga, ja et see majanduslikult terve ettevõtte on nüüd sunduslikus korras liidetud teiste külge, oli neile teistele ka juba suureks soodustaseks. Siiski seatakse nüüd kokku uued bilansid ja nõutakse uusi soodustusi.

Põlevkivihindade tõstmist,

mis suvel teostus umbes 10% ulatuses, põhjendatakse tööjõu kallinemisega. Sellane põhjendus ettevõtjate poolt on muidu tavaliseks nähtuseks, kuid põlevkivitööstuses suhtes tundub ta eriti imelikuna. See tööstus on praegu õitsval järjel, kasutab riiklikke soodustusi ja ta kasud võivad ulatuda mitmele kümnele protsendile. See tööstus võib kahtlemata vägaagi tunduvalt tõsta tööliste palku, ilma et ta tarvitseks panna oma saadustele hinda juure.

Tööliste puudust põllumajanduses

ei usu „Päevaleht“ (16. 9., „Tööjõu ratsionaalsema kasutamise poole“), märkides üsna tabavalt, et põllumajanduses võiks produktsiooni tunduvalt tõsta nii, et tööjõudu selle juures kokkugi hoitakse. Kuid mõnusaam on läbi ajada odava tööjõuga, mõtlemata mehhaniseerimisele ja ratsionaliseerimisele. Ja kui tööjõud kallineb, tekivad kohe jutud tööliste puudusest ja välistöölaliste sissetoomise vajadusest, et aga vabaneda majanduse arendamise mu-
rest.

A. Renning.

Ülevaade Töölistekojate tegevusest

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja sammud tööliste huvide kaitseks.

Märgukiri tööturu korraldamise asjas.

Töölistekoda esitas majandusministrile märgukirja, juhtides tähelepanu sellele, et välistöötajate kasutamisele põllumajanduses on asutud riigimajandusnõukogu otsuse põhjal põllutööde hooajaks ajutise ja erakorralise sammuna. Nüüd aga tahetakse välistöölisi jätta põllutöödele ka talveks, kus meil esineb maal hooajaline tööpuudus kaunis teraval kujul. Selle juures jääks tööturu olukorra selgitamine ja töövahetalituse veel edasi tööandjate kätte, mis on vastolus töövahetalituse erapooletuse põhimõttega. Põllutöökoja andmeil tahetakse tuua koguni kuni 4000 välistöölilist põllutöödele 1938. a. hooajal.

Välistöötajate kasutamise kogemused põlevkivitööstuses tõendasid, et sissetoodud töölistel ei olnud eesti töölistega võrreldes paremad. Tööliste üldist puudust põlevkivitööstuses ei ole, küll aga ilmneb see ajuti ühesainas ettevõttes ebasoodsate töötingimuste tõttu.

Tekstiiltööstuses ratsionaliseerimise tõttu käib kaasas tööliste osaline vallandamine, mis lähemas tulevikus võtab kindlasti suurema ulatuse ja kandub teistelegi aladele. Sellest tingitud tööpuuduse oht teeb veel teravamaks vastolu töötajate puuduliku rakendamise ja välistöötajate kasutamise vahel.

Välistöölaliste sissetoomisega suurendatakse vabade töökäte hulka tööturul ja soodustatakse sellega palkade madalalhoidmist.

Seepärast on Töölistekojate arvates edasilükkamatult vajalik, et

välistöötajate kasutamine lõpetataks põllutöödel ja põlevkivitööstuses;

töövahetalituse usaldamine kohalike omavalitsuste kui erapooletute instantside kätte;

praeguste takistuste kõrvaldamine ühislepingute sõlmimiseks, kuna ühislepingute kaudu korraldub töövahetalitus kõige täiuslikumal viisil;

korrierolude plaanikindel parandamine, eriti suurte käitiste asukohtades;

tööpuuduse vastu kindlustuse eeltöödele asumine;

noorte tööliste juhtimine tööprotsessi vastavalt rahvamajanduse vajadustele kutsevaliku nõuande kaudu Tööliskoja poolt esitatud alustel;

tööturu uurimise plaanikindel korraldamine Tööliskoja vastava ettepaneku kohaselt, mis esitati juba 28. mail s. a.

Sotsiaalpoliitika professori küsimus.

Uues ülikooli seaduse eelnõus oli ette nähtud ka sotsiaalõiguse professori loomine. Koja juhatus ja sotsiaalpoliitiline toimikond asusid seisukohale, et sotsiaalõiguse professori asemel tuleb luua laiem ja nimelt sotsiaalsete teaduste professor, mis asuks õigusteaduskonnas, ning kus õppetöö oleks sunduslik niihästi õigus- kui ka majanduseteaduse osakonna üliõpilasil. Erikuorsus tuleks korraldada arstiteaduskonna üliõpilastele.

See koja seisukoht on uues ülikooli seaduses aktsepteeritud.

Eeskujulik sisekorra määruste kava.

Koja poole on pöördud korduvalt küsimusega töölisanemate poolt, kas koyal on eeskujulikku sisekorra määruste kava, mida töölisanemad katsuksid käitises läbi viia. Küsimus oli kõne all ka töölisanemate kevadisel üleriiklikul konverentsil. Nüüd on koda asunud selle kava väljatöötamisele.

40-tunnise töönädala küsimusi.

Tööliskoda on otsustanud pöörata erilist tähelepanu 40-tunnise töönädala propageerimisele tekstiil- ja trükitööstuses, kus ratsionaliseerimise ja üldtoodangu tõttu lähemas tulevikus on märke tööliste arvu vähenemiseks ja tööpuuduse tekkimiseks. Neil põhjusil peaksid töölisorganisatsioonid, töölisanemad ja koja liikmed astuma samme selleks, et 40-tunnise töönädala nõuet tööliskonnas selgitada ja propageerida. On vajalik, et 40-tunnise töönädala küsimust tööliste koosolekutel käsitletaks ja selle kasuks tekstiil- ja trükitööstuses otsuseid vastu võetaks. Tööliskoda omalt poolt püüab kaasa aidata sellele aktsioonile. Selleks:

- 1) käsitletakse küsimust „Tööliskoja Teatajas“;
- 2) antakse välja brošüür 40-tunnise töönädala propageerimiseks,
- 3) võetakse küsimus töölisanemate koosolekute päevakorda,
- 4) saadetakse soovikorral selle küsimuse üle kõnelejaid käitiste koosolekutele,
- 5) muretsetakse pidevalt ringkirjalist informatsiooni koja liikmetele ja töölisorganisatsioonidele ja töölisanematele.

Brošüürid.

On ilmunud brošüür peasekretäri I. Rebase sulest „Tööliskoda, tööliskond ja töölisliikumine. Mis on Tööliskoda ja milleks ta peab kujunema?“

Lähemal päeval ilmub brošüür 40-tunnise töönädala kohta tekstiiltööstuses.

Mõlemad brošüürid on kasutatavad ka kõnekonsektidena ja saadetakse soovijaile välja.

Tööliste haridustöö.

On kavatsusel veel käesoleval aastal töölisanematele ja kutseühingute tegelastele Tallinnas vastava kursuse korraldamine, koos E. Tööliste Haridusliidu poolt Tööliskoja toetusel. Kursuse eesmärk oleks praktiliste teadmiste andmine.

Tööliste ühistegevustöö.

Ühistegevusinstruktori senise töö tulemusena on ühiskaupluste liikmete arv kasvanud ca 300—400. Ühistegevusinstruktori sügisene töökava näeb ette järgmist:

Peale jooksva selgitustöö koosolekuid ja trükisõnas (brošüür, ühistegelise ajakirjandus, „Tööliskoja Teataja“) on instruktori ülesandeks eriti organiseerimistöö Tallinnas:

- 1) Öpiringide juhtide kursuse korraldamine oktoobri alul,
- 2) Öpiringide ellukutsumine oktoobri ja novembri kestel.
- 3) Usaldusmeeste võrgu loomine 1. novembriks.

Üldsihiks on koguda 500—1000 uusi liikmeid 1. jaan. 1938. a.

Kontakt koja valijatega

Tööliskoja korraldusel toimus neljapäeval, 23. sept., kell 19 Tööliskodu saalis Tallinna töölisanemate ja koja valijameeste ühine koosolek. Koos oli üle 120 töölisanema ja valijamehe.

Koja esimees J. Kurvits andis ülevaate koja tegevusest ja informeeris koosolijaid koja viimaste kuude üritusist. Kõneleja peatus pikemalt koja sotsiaalpoliitiliste algatuste ja tööliste kaitseks astutud sammude juures.

Järgnevalt nõunik R. Enning refereeris elumaksumusest ja pallkadest. Referent selgitas, kuid võrd ebatäpne on ametlik statistika elumaksumuse kujutamisel. Elumaksumuse indeks reageerib küll kärmelt hindade langusele, ent väga visalt tõusudele. Nii on augustikuu toibusindeks üle 2½ punkti langedud (aedvilja arvel), kuid viimast leiva, või jne. hinnatõusu indeks pole näidanud. Samuti on lugu ka teiste kululiikidega, näit. riietusega, kus näidatakse, et rätsepatele maksetav töötasu on tõusnud, jättes aga märkimata riiete hinna tõusu. Edasi kõneleja võrdles Rootsi tööliste olukorda meie tööliste omaga, komstateerides ühtlasi Eesti tööliste reaalsalga järjekindlat langust.

Koja ühistegevusinstruktor H. Isküll kõneles tööliste ühistegevusest ja selle ajaloost, rõhutades eriti tööliste oma ettevõtete ja ühiskauplustesse liikmeksastumise tähtsust tööliste. Referaadi järele võeti vastu järgmine resolutsioon:

„Tallinna töölisanemate ja valijameeste ühine koosolek 23. sept. 1937. a. tunnistas tarvilikuks tööliste ühistegevusliikumise ja kutsus üles kõiki töölisi astuma ühiskaupluste liikmeks.

Peasekretär I. Rebane kandis ette töölisanemate aruanded käitiste olukorrast:

A.-s. „Kaves“ töötab 400 maist ja 71 meest. Kõrgemaks palgaks on: meestel 37 senti ja naistel 19 senti tunnis. Viimase kolme kuu jooksul on juure võetud umbes 200

töölist, samuti on üks vahetus juure pandud. Praeguse tööliste arvu juures jätkub tööd umbes detsembrikuuni.

A. Brandmanni käitisel töötab 23 meest ja 113 naist. Keskmiseks tunnitasuks: meestel 39,8 ja naistel 19,4 senti. Madalaim tasu on naistel 12 senti tund. 1. juulist on kõigile meestöölistele palka tõstetud 10—12%.

„Standart Nool“ jalanoõudetööstuses on 35 töölist. Keskmise tunniteenistus: meestel 25—45 senti ja naistel 20—33 senti.

A.-s. „Ilmarises“ töötab 268 töölist. Töötilde lahendamise komisjoni otsusega tõsteti palku 1. juunist alates 10%. Praegused palgad: lihttöölistel 26 snt. ja oskustöölistel 30—50 snt. tund. Tööd jätkub käesolevaks aastaks.

O.-ü. „Vaba Maa“ on tööd rohkesti, enam kui varematal aastatel sel ajal. Käitises töötab 73 töölist. Palku kõrgendati mõnele üksikule töölistele krooni võrra nädalas.

A.-s. „Union“ kroonnahavabrikus töötab 68 töölist. Palgad: meestel 25—53 snt. ja naistel 20—32 snt. tund. Tööd on rohkesti. Palku kavatakse vabrikuvalitsuse tõsta oma algatusel alates 1. jaanuarist 1938. a.

A.-s. Põhja paberi- ja puupapivabrikus on 927 töölist. Käitise üldine olukord on praegu väga hea. Tellimisi on rohkesti ja müügihinnad on rahuldavad. Palkades muudatusi viimasel ajal ei ole. Palka kõrgendamise nõudmine on praegu käsil. Nõutakse juure 4 snt. tunnis, samuti tükitöödele vastav protsent. Töölistest kutseühinguisse on organiseerunud 20%.

R. Toferi kalevivabrikus üldine olukord on hea. Käitises töötab 91 töölist. Palku on tõstetud 2—10%. Praegused palgad: meestel 34—47 snt. ja naistel 21—20 snt. tund.

A.-s. „Rauaniidis“ tähistab produktiooni ümberkorraldamine uute põhialuste järgi täishoogsat tööd. Käitises on 261 töölist. Palgad: paelaosakonnas 40—65 snt. tund, kangruosakonnas (tükitöoga) 33 snt. tund, mujal 20—30 snt. tund.

A.-s. Balti Puuvillavabrikus töötab 1405 töölist. Madalam päevateenistus meestel Kr. 1.72 ja naistel Kr. 1.52. Töötatakse senise 2—3 telje asemel 4 teljega, mistõttu on vallandatud üle 80 kuduja. Viimane palgatõstmise Töötilde lahendamise komisjoni sundotsuse kohaselt oli 8%. Käitise töölised kurdavad tervishoiu määruste rikkumise üle.

Raudteevalitsuse ehitusameti 6. liini ja oskonnas töötab 348 töölist, kuid augustist alates on töö vähenemise tõttu hakatud vähendada ka tööliste arvu. Palgad: meestel 21—33 snt. ja naistel 19—20 snt. tund. Üksikul on palk tõusnud tunnitöö asendamise tõttu tükitöoga.

Vennad Kimbergi metallitehas on 109 töölist. Palgad: meestel 25—50 snt. ja naistel 20—30 snt. tund. Suurte valmisproduktide tagavarade tõttu töötatakse 6 tundi päevas.

„Vega“ metallitehas on tööd jätkub ja loodetavasti suurendatakse lähemal ajal töö-

liste arvu. Praegu töötab käitisel 40 töölist palgaga 20—42 snt. tund. Tööliste poolt esitati 15% palgatõstmise nõue, mis rahuldati ainult osaliselt.

A.-s. „Normas“ töötab 33 töölist palgaga: mehed Kr. 3—4 ja naised Kr. 2 päevas.

A.-s. A. M. Lutheris on märgata töö vähenemist. Vallandatud on 70 töölist ning vallandamine näib kestvat. Käitises on 1630 töölist. Palgad: meestel 31—46 snt. ja naistel 25—30 senti tund. Palgad Bedaux-süsteemi tõttu väga mitmesugused. Käitises on ilmnunud mitmesuguseid tehnilisi puudusi, mispärast kutsuti kohale tööinspektor.

A.-s. Ginovker & Co. käitises on 238 töölist. Juulist augustini on juure võetud pakkijaid-õpilasi 85. Palgad: meestel kr. 1.95 päevas ja naistel kr. 1.25. Palka nõuti juure 25%, saadi aga 2,75%.

A.-s. Lafermes töötab 245 töölist. Käitise üldine olukord on keskmine. Palgad: lihttöölistel Kr. 1.52 kuni 2.50 päevas, oskustöölistel Kr. 2.—2.80 päevas.

Raudtee pealaos on töölised aasta läbi töoga kindlustatud. Praegu on 55 töölist, keskmine tunniteenistus 23 senti.

Rotermann juures töötab 165 töölist. Mõnel töölisel on palka tõstetud 10%. Keskmise päevateenistus: naistel Kr. 1.44 ja meestel Kr. 2.40—3.20.

O. Saare metallitööstuses on olnud töö vähenemise tõttu vallandamisi. Praegu töötab 52 töölist. Palgad: meestel 35—40 snt. ja naistel 20 snt. tund. Tööliste viimane palgakõrgendamise nõudmine täideti tunnitöö alal 100%-liselt. Kõige väiksem tõus oli 10%.

A.-s. Siegel on tellimistega lähema aja peale kindlustatud. Praegu on 100 töölist, palgaga 40—59 snt. tund, kusjuures alates 16. augustist on palku tõstetud 5—10%.

A.-s. „Sirena“ tubakatööstuses tuleb vallandamisele 12 töölist. Käitises töötab praegu 69 töölist. Palgad: meestel Kr. 2.58 ja naistel Kr. 1.50 päevas. Osaliselt on palku tõstetud 10—20%. Töölistest on kutseühingusse organiseerunud 90%.

A.-s. „Globuses“ on praegu 260 töölist. Palgaolud: mehed 20—60 snt. tund ja naised 18—35 snt. tund. Töölised kurdavad halbade tervishoidlike tingimuste üle, näit. on ventilatsioon vilets, kätepesemise võimalus puudub jne.

Linna gaasi- ja veevärgis on 168 töölist. Mõnel üksikul töölisel on palka tõstetud. Praegu teenivad mehed Kr. 2—4 päevas, naised Kr. 2.— päevas. Hooaja-töölisi on juure võetud 35.

A. Le Coq'i Tallinna laos töötab 42 töölist palgaga: mehed Kr. 2.20 kuni 2.75 päevas, naised 1.60—2 kr. Väljavedajad teenivad kuni 5 kr. päevas. Üldine olukord käitises rahuldav.

E. T. K. metallitehas on 227 töölist. 15. aug. alates palku tõsteti osaliselt 2—5 snt. tunnis. Praegu teenivad: lihttöölised 20—30 snt. ja oskustöölised 22—38 snt. tunnis. Tööliste vallandamisi ette näha ei ole.

A. E. Jürgensi kivitööstuses on 22 töölisi. Palku tõsteti alates 1. juulist 15% ja asendati töö osalt tükitööga. Lihttööline teenib 30—40 snt. tunnis, oskustööline 45—50 snt.

Tallinna linna trammiosakonnas töötab 356 töölisi. Palgad meestel 25—48 snt. ja naistel 25—29 snt. tunnis. On olnud üksikuid palgatõstmisi. Praegu on käitises töötüli.

Tallinna linna ehitusosakonna käitises on 365 töölisi. Palku on Töötülide lahendamise komisjoni otsusega tõstetud 2—3 snt. tunnis. Tükitöödel 10%. Palgad lihttöölistel on 21—28 ja oskustöölistel 32—47 snt. tunnis. Linnavalitsus ei anna puhkust neile töölitele, kes on talvel hädaabitööde nimekirjas, olgugi et nad jäävad ikkagi linna töolisteks ja töötavad aasta läbi.

O.-ü. Põhjalas on 268 töölisi. Palku on osaliselt 5—20% tõstetud. Meeste tööta- suks on 25—50 snt. tund ja naistel 18—30 snt. tund.

Tallinna Telefonivõrgus töötab 53 töölisi: naised palgaga Kr. 2.20 ja mehed Kr. 2.60 päevas.

Riigi Trükikojas leiab tööd 187 töö- list, kelle tööta- su on: lihttöölisel 64 kr. kuus, oskustöölisel 90—110 kr. kuus. Töö vähenemise tõttu vallandati 16 töölisi. Maikuus on

palku osaliselt tõstetud 4—5%. Organiseerunud on 1/3 töölisi.

Veeteede valitsuse tuletornide töö- kojas on 28 töölisi. Palk on 33 senti tund. Kutseühinguisse on organiseerunud 40% töö- listest.

A.-s. F. Krullis töötab 825 töölisi. Lihttöölised teenivad 28 snt. ja oskustöölised 40 snt. tunnis.

Riigi Sadamatehastes on 519 töö- list. Palgad on 22—33 senti tund. Lukuseppi on viimasel ajal juure võetud.

Johanson'i paberivabrikus on töölisi 228. Mehed teenivad 28—50 snt., nai- sed 23—26 snt. tunnis. Käitises on esitatud palganõudmine: 3 senti tunnis juure.

A.-s. Eesti Metsatööstuse käitis on seisma jäänud. Töölisnõukogu on vallandatud. Praegu töötab remonttöödel veel 25 töölisi.

E. T. K. tubakatööstuses on töölisi 170. Palgad: meestel 28—36 ja naistel 20—25 snt. tunnis.

Läbirääkimistel ja koosolekul algatud küsimuste all käsitleti töölise ühistegevuse küsimust ja muid töölistel südamele olevaid muresid. Rõhutati eriti töölisvanemate seaduse muutmise vajadust, kuna praegune seadus ei suuda töölisvanemale pakkuda küllal- dast kaitset.

Uusi sotsiaalseadusi

Nimestik isikute kohta, kelle teenistus Riigi-teenijate, -töölise ja õppejõudude haiguskindlustuse seaduse põhjal loetakse kõrvaltööks.

Nimestik määratleb isikuid, kes ei allu ni- metatud haiguskindlustuse seadusele. Siia kuuluvad esijoones isikud, kelle teenistus asutuses või ettevõttes vähimalt kolmel töö- päeval nädalas kestab alla nelja tunni ja kes seejuures ei kuulu asutuse või ettevõtte ala- tiste teenijate koosseisu. Edasi ei kuulu siia koosseisu mitte ette nähtud juriskonsuldid, arstid, ajutiselt koos käivate komisjonide liikmed jne.

(RT 60 — 1937, art. 528.)

Nimestik isikute kohta, kelle teenistus Pen- sioniseaduse põhjal loetakse kõrvaltööks,

määratleb samuti isikuid, kes selle tõttu ei allu pensioniseadusele. Nimestik vastab üld- joontes eelmisele, on aga ulatuslikum.

(RT 60 — 1937, art. 529.)

Ärilsel alusel töötavaiks riiklikeks ettevõtteks, milles töötavad töölised ning teenijad ei allu Pensioniseadusele, loetakse:

1. Fikalaenupank,
2. Eesti Maapank,
3. Riigi Trükikoda,
4. Riigi Viljamonopol,
5. Riigimõisade Valitsus,
6. Riigi Sadamatehas.

Riigi Sadamatehase töölisist alluvad Pen- sioniseadusele ainult need, kes on astunud te- hase teenistusse 18. novembrist 1915 kuni 1. novembrini 1930 või kelle teenistusaeg pen- sionioigust andvais riigiasutuses või ette- võtteis ületab 1. novembriks 1930 kaksteist aastat.

(RT 66 — 1937, art. 565.)

Vabariigi valitsuse otsus uute tööstusettevõ- tete asutamise keelu kohta klaasitööstuse alal keelab kuni 1. augustini 1941 uute tööstus- ettevõtete asutamise toormassist õõnesklaasi puhumise, pressimise ja valamise, samuti toormassist lihvimata ja poleerimata tahvel- klaasi puhumise, valamise, valtsimise ja tõm- bamise tööde alal.

(RT 66 — 1937, art. 566.)

Lõhkeainete hoidmise ja ravitanõuise sund- määruse muutmise määrus

muudab senikehtinud määruse § 67, 73 ja 74 ja näeb ette, et puuraukude laadimist ja süü- tamist peavad toimetama minöörid. Pärast süütamist laengu lõhkemiseni peab jääma vä- himalt 10 sekundit ohutu pelgupaiga ja lõh- kumise vahelise tee iga 10 meetri jaoks, kuid vähimalt 30 sekundit. Mitme laengu süüta- misel peab selle eemaldumisaja välja andma viimase laengu süütamise ja esimesena süüda- tud laengu lõhkemise ajavahe. Lõhkemata laengute likvideerimine on lubatud ainult mi-

nööri juuresolekul tööde juhataja poolt määratud hädaohutul viisil.

Ühes esis korraga käsitsi süüdatavate laengute arvu ülemmäär on 8, erandjuhtudel kuni 24, kui lõhkumine sünnib horisontaalses esises, vaba väljapääsuga kahele poole. Üle 12 laengu korraga süütamist peab toimetama tööde juhataja poolt määratud eri süüteabinoodega kahe minööri poolt. Korraga süüdatavate laengute lõhkemispauke peavad minöörid lugema. On keeldud ligineda esile, milles süüdati 12 või enam laengut, enne 10 minuti möödumist lõhkemisest.

(RT 66 — 1937, art. 567.)

Sõjaväe haiguskindlustuse seadus

määratleb sõjaväes teenivate isikute haiguskindlustuse (RT 69 — 1937, art. 577).

Eesti Vabariigi Põhiseadus

määratleb muuseum järgmisi kodanike põhiõigusi ja vabadusi:

§ 18. Kodanikel on õigus seaduses ettenähtud alusel ja korras koonduda kultuurilistesse, teaduslikesse, üldkasulikesse, kutselistesse, poliitilistesse ja muusse ühingusse ja liitudesse.

Seadusega võidakse seda õigust kitsendada riigi julgeoleku, avaliku korra ja kõlbluse huvides.

§ 21. Perekond rahva püsimise ja kasvamise ning riigielu alusena on riigi kaitse all.

Abielu korraldavad seadused tugenevad abikaasade üheõigusluse põhimõttele, kuivõrd see on kokkukõlastatav perekonna ühise hüvega, järeelkasvu huvidega ja vastastikuse toetamisega. Abikaasade varavahekorrad määratakse seadusega, kusjuures seadusjärgus varavahekord ei või kitsendada ühe abikaasa varaõiguslikku teovõimet.

Seadusega korraldatakse emade ja laste kaitse. Lasterikaste perekondade eest hoolitsetakse eriti.

§ 24. Majandusliku elu korraldamine peab toimuma õigluse põhimõttel, mille sihiks on loovate jõudude elustamine, üldise jõukuse arendamine ja selle kaudu inimväärse üllapidamise kindlustamine.

§ 27. Töö on iga töövõimelise kodaniku au ja kohus.

Iga kodaniku õigus ja kohus on ise soetada endale töö. Riik aitab töö võimaldamiseks kaasa.

Töö on riigi kaitse all. Töötülide lahendamine, ka streigi teel korraldatakse seadusega.

§ 28. Abivajaja eest hoolitsemine lasub eskätt perekonna-liikmel.

Seaduse alusel korraldatakse kodanikele vanuse, töövõimetus või puuduse puhul abisotsiaalkindlustuse või hoolekande korras. Vabatahtlikku hoolekannet soodustatakse.

Töö põlgajaid, perekonna-liikmena hoolitsemiskohuse mittetäitjaid ja ühiskonnale kahjulikke abivajajaid võidakse seaduse alusel võtta sundhooldamisele. (RT 71 — 1937, art. 590.)

Riigiteenijate laste-abiraha seaduse käsitamise juhtnöörid

on antud Riigiteenijate laste-abiraha seaduse (RT 93 — 1936) täpsustamiseks.

Juhtnöörid määravad, et laste-abiraha makstakse ka nendelt lastelt, kes saavad pensioni ühe vanema teenistuse eest (§ 2).

Laste-abiraha makstakse ka selle aja eest täies suuruses, kus palgasaajal on õigus haiguse või puhkuse korral saada palka edasi kas täies või osalise suuruses (§ 3).

Laste-abiraha makstakse kõigilt elusolevatelt seaduslikelt, adopteeritud, legitimeeritud, teise abikaasa eelmistest abieludest sündinud ja naisriigiteenijale ka vallaslastelt, vaatamata sellele, kas nad kuuluvad abiraha saamise õiguse alla või mitte (§ 4). Töövõimetus korral ka peale 18-a. vanuseks saamist, kui nad olid töövõimetus enne 18-a. saamist (§ 5). Töövõimetus üle otsustavad, juhul kui on tegemist silmanähtavate töövõimetus juhtudega, riigi või omavalitsuse teenistuses seisvad arstid, muil juhtudel ja kahtluse korral komisjon (§ 6). Komisjon teeb otsused lihthälteenamusega (§ 8).

Ka legitimeeritud (seadustatud) või adopteeritud (lapsestatud) laste puhul hakatakse abiraha maksuma teenistusse astumise või nõudmise esitamise päevast, kui sellele järgneb abiraha saamise õiguse tõestamine hiljemalt kolme kuu jooksul, hiljem tõestatud nõudmise puhul selle tõestuse esitamise päevast (§ 9).

Muutusist palgasaaja perekonnas, mis põhjustavad abiraha maksmise katkestamist, lõpetamist või vähendamist, tuleb teatada palgasaaja ametiasutisele hiljemalt kahe nädala jooksul (§ 10).

Kui abiraha õigusliku lapse vanemad on lahutatud või elavad lahus, makstakse laste-abiraha sellele vanemale, kelle juures lapsed elavad, vaatamata sellele, kas ta ise on sellises teenistuses, mis annaks tema lastele abiraha õiguse. Sellekohase nõude esitamiseni makstakse abiraha sellele lastevanemale, kes oleks õigustatud seda saama juhul, kui vanemad ei oleks lahutatud või ei elaks lahus (§ 11). (RT 73 — 1937, art. 616.)

I. R.

Käitiste elu

Tallinnast

Mõni rida klaasitöölisist

Koplis asuva I. Lorupi klaasitööstuse omapärasuseks on ta tööliikond. Üks grupp, n.-n. klaasipuhujad, on organiseeritud sajaprotsendiliselt, päeva- ja teised abitöölised ei suuda

aga millegipärast enda ridu kuidagi korraldada. Nii on siin kaks töölisgrupp, kes üksteise hädasid ei tea ega tunne.

Klaasipuhujad sageli heidavad päevatöölisile ette nende organiseerimatust, päevamehed omakorda aga on hakanud esimesi pidama härrasrahvaks, kellest tulevat kõik hädad

neilegi. Nad ei suuda ikka veel mõista, et needki vähesed paremused, mida omavad puhujad, on nende ametiühingu töö ja võitluse viil.

Nii on kestnud juba aastaid ja päev-päevalt näib lõhe aina süvenevat. See on kurb nähtus, mille vältimiseks peaksid kaasa aitama kogu tööstuse teadlikumad töölised, ükskõik milliselt tööalalt.

Kunagi katsutigi päevatöölisi organiseerida Keemia- ja Paberitöölise ametiühingusse. Asjal oli küllalt hoogugi, kuid läinud sügisel E. Töölisühingute keskliidu juhatusel tagandamine ja kutseühingute seaduse lubamine jättis mehed ootavale seisukohale. Pole ju kellelgi huvi olla kutseühingus, kui puudub korrapärane ja usalduslik side teiste samasuguste organisatsioonidega ning võimalus iseseisvalt oma asju korraldada. Igatahes arvati, et kui selles suunas edasi minnakse, siis kutseühingu seadusest midagi head loota pole. Teiseks suuremaks põhjuseks on muidugi kõhklemine ja mitteteadlikkus. Ei teata õieti, mis on kutseühing ning milliseid sihte ta taotleb. Üteldakse lihtsalt — vaat', olen seal laulu- ja mänguseltsis, mitmele poole ma jõuan maksta ja olla! Tagajärjeks on viletsad töötingimused ja madalad palgad. Kolmanda põhjusena võiks ette tuua sellekohase kutseühingu puudust.

On kaalutud korduvalt võimalust võtta ka liht- ja abitöölisi klaasipuhujate ametiühingusse, kuid viimased oma kutsehuvide kaitsmise ja arendamise otstarbel ei saa kaasa tõmmata ajutisi töölisi. Klaasipuhujad teatavasti on organiseeritud üle maa ja peale vastastikkuste toetuste ja abiandmistest korraldavad nad ka töökohtade vahetlust, kutsekaitsset ning teisi õppinud töölisele omaseid päevaküsimusi. Kõne alla võiks tulla vahest abitöölise sektsiooni loomine.

Nii põrkavad klaasitöölised organiseerimisel kokku kolme takistusega. Loodame aga siiski, et üksmeel sellest kõigest aitab üle saada ning et selles suhtes varsti midagi korraldatakse. Kõigepealt tuleks teostada koostöö aga eelolevaid töölisnõukogu valimisi.

Lõpuks veel väike ülevaade Lorupi klaasivabrikust, töölisist ja nende muredest.

Tööd leiab siin 403 töölist. Suure protsendi sellest arvust moodustavad naised, kelle töötasu on äärmiselt madal, 17—18 snt. tunnis. Meestel algab palk samuti 17 sendist ja küünib 30-ni lihttöölistel. Kauaaegselt unistuseks on palgakõrgendus. Et aga palganõudmine praegu on väga keeruline toiming, ei taha asi pääseda liikuma. Klaasipuhujad omalt poolt tahavad kindlustada palga ka ajutiste tööseisakute korral, milline otsus võeti vastu ühingu koosolekul. Vajalisi samme selleks on juba astunud. Nimelt läheb puhujail tihti kaduma terveid tööpäevi, mille eest nad senini ei saanud mingisugust tasu.

Valusaks küsimuseks käitises on ka vajaliste ruumide kitsikus.

Viimasel ajal on Klaasipuhujate ametiühing võtnud enda kätte ka töölise toitlusta-

mise käitises lõuna ajal, millega on käitises seni kehtinud kord, kus toitlustamine oli erasisiku käes, palju paranenud.

Töölisnõukokku kuuluvad praegu A. Orik, A. Meisner ja M. Männikson. Nad kõik on oma kohtadele korduvalt tagasi valitud. Töölisnõukogu agar tegevus on seni töölisele mõndki kasu toonud. Loodame seda edaspidisekski.

Klaasitöeline.

A.-s. Globuse

nahavabrikus jätab soovida töötavahoidlik olukord. Vilets on ventilatsioon ja kätepesu võimalus. Käterätikuid vahetatakse harva. Tsvikkimise jaoskond kannatab liigse kuumuse all, ruumis asub kuivatamis- (60° t) keskkütte torustik, mis tuleb nahavabrikust. Kutseühingulise organiseerimise alal on olukord väga loid, mille põhjuseks on ebanormaalne olukord kutseühingute keskliidus.

Töölisnõukogu valimised on eelmistel aastatel kaks korda äpardunud käitise juhtkonna mõjutusel (vallandamised jne.). Käesoleval aastal valimisi vist ei algatatagi, sest pole väljavaateid nende läbiviimiseks.

Töölisi käitises on 260.

A.-s. Rauaniidis

pärast käitise üleminekut uutele omanikele on käitises ülemineku olukord. Produktsiooni ümberkorraldamine uute põhjaluste järgi takistab täishoogsat töötamist. Kangruosakond töötab kahe vahetusega, à 6 tundi päevas. Töölise arv käitises on 261, teenistus kõigub naistel 20—33 s. ja meestel 33—65 s. vahel tunnis.

A.-s. A. M. Lutheri

käitises leiab tööd 1630 töölist. Augustikuu lõpul on vallandatud tööpuudusel umbes 70 töölist. Töölise üldkogu otsusel ei asendatud käesoleval aastal puhkust mitte rahaga, vaid anti tegeliku puhkust 19. juunist kuni 1. juulini, kusjuures 7 päeva eest välja makseti põhipalga alusel, mis aga on tunduvalt madalam tegelikust teemistusest. Lihttöölise meeste põhipalgad algavad 31,5 sendist, naistel 25 sendist tunnis, oskustöölistel, naistel 30,4 sendist, meestel 46,3 sendist.

E. a.-s. C. Siegeli

käitises peeti 10. augustil s. a. töölise üldkoosolek, peamiselt töölisvanema valimiseks. Töölisvanemaks valiti tagasi peaaegu ühel häälel endine töölisvanem Rein Karulaas (66 hääletajast 65 häält poolt). Koosolekul mitmesuguste küsimuste all üleskerkinud palgakõrgendamise küsimust arutades volitati töölisvanemat juhatusena läbirääkimisesse astuma, et tõstataks töölise palku eriti just vähemalpalgalistel. Juhatus on selles asjas töölisele vastu tulnud ja palku kõrgendanud, eriti just vähemalpalgalistel, 5—10% võrra.

Koosolekul kiideti heaks kevadel töölisvanemate kongressil ülesseatud nõudmised. Praegu töötab käitises üle saja töölise. Käi-

tis on lähema tuleviku peale töödega kindlustatud ning vallandamisi ei ole ette näha.

Tselluloosis

toimusid töölisnõukogu ümbervalimised 8. ja 9. septembril. Käitises töötavast 920 töolisest võttis valimistest osa 705 ehk 76,6% üldarvust. Valiti 6 nõukogu liiget, kelleks said A. Liiva (end.), A. Suits (end.), E. Selli (end.), S. Loor (end.), J. Juhtsalu (uus) ja H. Loorberg (uus).

Valimised kinnitati, kuna vastu ei protesteeritud.

Nõukogu valis oma esimesel koosolekul esimeheks E. Selli.

Palgaleping lõpeb 3. novembril ning uuel nõukogul tuleb asuda kohe lepingu uuendamisega ühenduses olevate küsimuste lahendamisele.

ETK metallikäitise

töölise üldkogu koosolek peeti 21. sept. käitise ruumides. Koosolekust võttis osa 149 töolist. Koosoleku juhatajaks valiti K. Tulper ja protokolljaks E. Tänkka.

Arutati palkade küsimust, kusjuures paljude sõnavõtjate poolt märgiti, et elukallidus on palju tõusnud, aga palgad on jäänud endisteks, ning et palkade tase on üldse liiga madal ja vajaks korraldamist.

Otsustati üksmeelselt nõuda juure 20% kõigile töölisile.

Töölise ühistegevusest ja oma-abi korraldamisest kõneles tööliskoja instruktor H. Isküll.

Pealinna linna ettevõtete töölise päevaküsimused.

Palgaküsimus on käesoleva suve jooksul kõigis linnaettevõtteis muutunud akuutseks päevaküsimuseks. Juunikuul algul tekkis ehitusosakonna töölise töötüli.

Hiljem otsustasid ka elektriijaama, gaasi-, veevärgi- ja trammitöölise üldkogude koosolekud esitada palgakõrgenduse nõuded, kus kahes viimases otsustati algatada mitterahuldamise puhul töötüli.

Töölise nõudmised on koostatud väga mõõdukalt 15—20% piires. Põhjenduseks on asjaolu, et linnaettevõtteis on seni kehtivusel 1933. a. kärbitud palgatariifid, mis hoolimata mitmekordseist nõudeist on ikkagi jäetud linnavalitsuse poolt rahuldamata.

Linnavalitsuse suhtumine palgaolude parandamisele on olnud kogu aeg eitav. Isegi ehitusosakonna palganõue, kus töölise palgad on kõige madalamad ja kus teenistus kestab vaid kuus kuud aastas, ülejäänud ajal, s. o. talvel, maksetakse avalike tööde tasunormide järgi, s. o. 17—15 senti tunnis, pidi leidma lahenduse Töötülide lahendamise komisjoni sundotsuse kaudu, kuna linnavalitsus veelgi selle otsuse vastu protestis. Aga ka komisjoni otsus on tekitanud arvamise, et komisjon suhtub omavalitsuse-ettevõtete töö-

tülidele teisiti kui eraettevõtteis. Nimelt tööteti ehitusosakonna töölise palku 25 sendini tunnis, samal ajal aga eratööstusis 27,28 sendini, kuna 1. jsk. tööspektori ringkonnas lihttöölise keskmiseks tunnitasuks oli 32 senti. Näib, et omavalitsuse töölise palgakõrgenduse otsuse aluseks peavad olema erilised motiivid.

*

Pensioniküsimus, mis mitmel puhul varemalt on leidnud käsitlemist, on ka nüüd üldkogu koosolekuil kõne all olnud. Nimelt omavalitsusteenijad ja riigitöölised on kindlustatud ja nende suhtes on kehtimas pensioni seadus, mitte aga omavalitsustöölise suhtes, kuigi tööolukorrad ja teenistus ei erine.

Samuti nagu teenijad ja ametnikud töötavad ka töölised ühiskonna huvide ja tarvete rahuldamiseks. Aastaid töötanud linnatöölisel, eriti neil, kes osaliselt on kaotanud tööhõu, on võimalusi saada kergemat tööd, kooliteenijana, majahoidjana jne. Need kohad on „koosseisus“, seega ka pensioniõiguslikud. Kaotab aga sellane tööline uuel kohal töötades mõne aasta järele töövõime täiesti, siis lühike teenistusekestus ei võimalda pensioni saamist, sest töolisena töötatud aega arvesse ei võeta. Ka riigitöös või teenistuses seda aega ei arvestata.

Vastavad esildused on tehtud varem ja nüüd ka trammi üldkogu otsuse kohaselt sotsiaalministri kaudu vabariigi valitsusele esitamiseks. Töölised loodavad, et see õigustatud nõudmine leiab peatset rahuldamist.

*

Kutsesehinguline organiseerimistöö on linnatöölise ja -teenijate keskel raskendatud selle tõttu, et on olemas neli ühingut ja pealeselle kuuluvad mõned töölised veel ehitus-, metalli- jne. ametiühinguisse. Puudub ühine tugev, kõiki linnatöölisi-teenijaid ühendav ühing. Väikeste ühingute olemasolu on jõud küllustunud ja, mis veel halvem, tekitanud võistluse liikmete värbamisel, kusjuures mõne „agara“ tegelase poolt abiks võetakse isegi kaebused ülemuse ees teiste ühingu tegelaste peale jne.

Tall. Omav. Töölise-Teenijate üldühing on mitmekordselt katset teinud kõigi ühingute ühendamiseks, kuid seni tagajärjetult. Siiski on ühingu juhatus otsustanud ka käesoleval sügisel vastavat katset teha ja 30. septembriks kokku kutsunud kõigi ühingute juhataste ja töölise nõukogude nõupidamise selles küsimuses.

Gaasi- ja veevärgikäitise töölise üldkogu koosolek, mis 1. sept. kvorumij puudusel pidamata jäi, peeti 2. septembril.

Käitises töötavast 174 töolisest võttis koosolekust osa 89. Koosoleku juhatajaks valiti A. Aasa ja protokolljaks J. Kangur. Töölisnõukogu tegevuse ülevaatest ja palgaküsimusest refereeris töölisnõukogu esimees J. Villard. Ülevaatest nähtus, et töölisile on k. a. mõnel juhul tehtud palgakõrgendusi 0,5—5 sendini tunnis, kuid üldist palgaolude

parandamist ei ole suudetud saavutada, ehkki elukallidus on väga tunduvalt tõusnud ja veelgi tõuseb.

Üldkogu pärast läbirääkimisi otsustas nõuda palgakõrgendust 20% suuruses ja perekonnaabiraha ning teenistusvanusetasu normide ühtlustamist linnateenijatega. Mittehahuldamise korral algatada töötüli.

Mitmesuguste küsimuste all otsustati nõuda kaitseriite andmist töödel, kus see tööde iseloomu tõttu on vajaline.

*

Linnavalitsus on linnaettevõtete töölise üldkogude nõudmised rahuldamata jätnud. Elektriijaama töölise nõukogu on otsustanud veel käesoleva kuu lõpul ära pidada üldkogu koosoleku, et teada saada töölise otsust edaspidise lahendamise küsimuse suhtes. Trammi- ja gaasi-veevärgitöölise töötüli on antud juba Töötülide lahendamise komisjoni, kuna tööinspektori lepitus ei annud tulemusi.

A-s. Balti Puuvillas on töötüli lõppenud.

Kokkuleppe sobitamine a.-s. Balti Puuvilla töötüli nurjus. Kokkuleppele jõuti ainult selles, et palgatõus haaraks ühtlaselt kõiki tükitöötariife ja et päevatöölisel palka tõstetakse individuaalselt väiksemapalgalisil rohkem, kõrgemapalgalisil vähem.

Komisjon lubas arvesse võtta tõstmise moodust ja lugeda väiksemaks palgaks päevatöölisel Kr. 1,52—1,72 ja suuremaks üle Kr. 3.—. Töökoormatuse korraldamise otsustamisest ütles komisjon ära.

2. septembril komisjon otsustas tõsta 1. septembril 1937. a. kehtivaid tükitöö tasunorme vähimalt 8% ja ajapalku 5—10%, nii et keskmine palgatõus oleks 8%. Otsuse kehtivuse tähtjaks on määratud kuus kuud. Otsus töölisi ei rahuldanud, mispärast sellele otsusele esitati protest sotsiaalministrile, milles toonitatakse järgmist:

Balti puuvillavabriku töölisnõukogu ei saa nõustuda Töötülide lahendamise komisjoni otsusega Balti puuvillavabriku töötüli asjus.

Praegu otsustatud palgatõus, 8%, ei tee läinud aastase tõusuga koos arvatult nii palju, nagu on vahepeal kallinenud elu. Nagu sellest näha, pole majandusliku tõusu ajal võimaldatud töölise elutaseme tõstmist; ometi oleks see pidanud olema komisjoni ülesandeks, eriti meie tööstuses, kuna meil on palgad madalad, tööstuse sissetulekud aga väga suured. Praegu tõusevad veel sissetulekud eriti, kuna läbikäigumaksu on alandatud ja puuvillahinnad langenud.

Samuti pole vastuvõetav, et komisjon jättis tööandjale vabad käed telgede arvu suurendamiseks töölise kohta, ilma et oleks pidanud palkama abijõudu. Selles olukorras viib telgede arvu suurendamine töölise kohta töölise vallandamisele.

Iseloomustav selles otsuses on ka asjaolu, et komisjoni poolt antud palgatõstmise vastab peagu täielikult tööandja ettepanekule. Protest on jäetud tagajärjeta.

Töötülide lahendamise ajal käitise juhatajate direktorite Hohlovi ja Kukke poolt tehti ettepanek, et kaks töölisnõukogu liiget käiksid käitise kulul Meemelis ja Riias (kus A.-S. on teisi tekstiilkäitisi), et tutvuda sealsete töötamisviisidega, kus töölised üldiselt töötavad 4 teljega ja seda pealegi hea meelega.

Kuna Töötülide lahendamise komisjon ei võtnud lahendamisele nelja telje küsimust, siis töö jätkub osaliselt neljal teljel. See aga osutus üle jõu käivaks ja kurnavaks. Neljal teljel töötavad töölised pööduisidki käitise direktori poole nõudega lõpetada neljal teljel töötamine. Tulemus sel nõudel ei olnud. Seoses tööpinge suurendamisega kasvab aga töölises nõue neljakümnetunnilise tööädala järele.

Krulli streik.

Krulli streik, millest eelmises numbris teatasime ja mis teatavasti algas 30. augustil valukuuris ning 31. augustil levis kogu käitisele, lõppes 1. septembril.

31. augustil võttis sotsiaalminister vastu Krulli töölisnõukogu. Ära kuulates seletused töötüli põhjuste kohta soovitas minister töölisnõukogule mõjutada töölisi tööle asuma, sest muidu ei saa ministeerium sobituseks samme astuda.

Kell ½2 kutsuti vabriku juhataja teadmisel kokku kõik Krulli töölised, kus töölisnõukogu esines aruandega ministeeriumis olnud kõnelemiste kohta. Vanema tööinspektori juures selgus, et palgavähendamise asjus nimetatud kolme töölise palgaraamatutes tehtud sissekanded on juba tühistatud. Nüüd on tööseisaku sihiks ainult töölepingu ülesütlemise tühistamine.

Samal koosolekul, millest võtsid osa peagu kõik töölised, vabriku juhataja J. Koppel teatas, et vabrikuvalitsus nõustub nimetatud töölise töölepingu lõpetamise tähtaega pikendama kuni 30. septembrini. 1. oktoobril lõpeb Krulli vabriku töötülide lahendamise komisjoni poolt sundotsusega kindlaks määratud palgade tähtpäev. Siis tuleb kogu palgaküsimus uuesti päevakorda. Ka ei kavatse vabrikuvalitsus tüliõunaks saanud kolme töölise lõplikult vallandada, vaid tahab nendega teenistuslepingu uuendada.

1. septembri hommikul Krulli vabriku töölise üldkogu koosolekul, mis algas kell 8 ja lõppes kell ¼10, otsustati rõhuva häälteenamusega asuda uuesti tööle, kuna vabriku valitsus ei vallanda kolme töölise, kelle pärast tüli algas, ja töölepingud tulevad neil töölistel muutmisele 1. oktoobrist.

Kell 10 asusid kõik töölised tööle. Valajad ei saanud kohe tööd alustada tehnilistel põhjustel. Osaliselt algas töö valukuuris kell 11, kuna täielik töö algas 2. septembril.

Streigi tõttu kaotsi läinud töötundide eest tasutakse vabrikuvalitsuse poolt ainult viimase streigipäeva tunnid, s. o. kella 7—10. Eelmiste päevade streigitunde töölisele välja ei makseta.

Krulli streigil on kolm tähtsat järeldust.

Esiteks siin on esmakordselt Eestis rakendatud laiaulatuslikumalt uut streigi-viisi — istumisstreiki.

Teiseks Krulli juhtum näitab, et paragraafid painduvad vajaduse korral ka elu ees.

Kolmandaks töölise suutsid mõjustada ka käitise sisekorda.

Narvast

Kreenholmist.

7. ja 8. sept. k. a. toimusid Kreenholmi käitises uued töölisnõukogu valimised. Vanade töölisnõukogu liikmete volitused teatavasti lõpevad sügisel.

Hääleõiguslikke töölisi oli valimispäeval käitises 2532. Valimisest võttis osa 1682 töölisi. Enim hääli sai Tööliskoja juh. liige V. Mölder, kelle Kreenholmi töölised valisid juba seitsmendat aastat töölisnõukogu liikmeks 1300 häälega. Häälte arvu poolest teisele kohale tulnud Tööliskoja liige A. Anijago saavutas samuti üle tuhande hääle, saades valitud 4. aastat töölisnõukogusse. Edasi valiti M. Kalvi ja A. Treiberg, kuna teied kandidaadid ei saavutanud vastavat arvu hääli. Järelevalimisel, millest võttis osa 1616 töölisi, valiti täiendavalt töölisnõukokku O. Rant, V. Sibalov, G. Raamat, V. Jäger, A. Vinkel ja A. Preiberg. Kreenholmi nõukogu on suurim Eestis, nimelt 10-liikmeline.

Narva Kalevi Manufaktuuris

töölisnõukogu revideeris käitise haiglat, leides seal rea puudusi. Eriti üllatas revidentide lütikate rohkus haigeveodites, kärbeste rohkus haigete ruumes ja tolmurikkus vastuvõturuumis ja haigla köögis; ka nuriseti haigete poolt õhtusöögi vähesuse üle.

Tööliste töökoormatus on kaunis suur, sest talvise hooaja tellimiste täitmise kulminatsioon on praegu käes.

Käitises on märgata püüet vallandada vanemaid töölisi ja neid asendada noortega. Nimelt maksab käitis oma vanadele töölisele väikest pensiooni ja enne selle väljateenimist vallandamine tundub ebaõiglasena.

Tööliste keskel nurisetakse välismaalasest direktori käitumise üle töölise suhtes. Tööliskojale on esitatud selles suhtes korduvaid kaebusi.

Käitises leiab tööd üle 600 töölise.

Tartust

Tartu mehaanilises puutööstuses

töökaitse seaduste ja määruste täitmine jätab mõndki soovida. Nii töötab öine vahetus 13 ja enamgi tundi ühtsoodu, pealegi masinate juures. Puhkepäevade töö eest ei makseta 50-prots. lisatasu, vaid lisatakse 7-tunnisele tööpäevale 1 tund juure, s. o. maksetakse tasu 8 tunni eest. Puuduvad hädavajalikud pesunõud ja puhtavee-nõu. Umbes 75% tööliskonnast on organiseeritud, kuuludes Tartu Puutöölise Ametiühisuse liikmeskonda. Töölisvanema ja töölise üldkoosoleku poolt on nõutud tervishoidliku olukorra parandamist, kuid tagajärjeta.

Kammivabrik „Esticos“

tööd on vähe, töölise arv on möödunud kuuldel vähenenud umbes 40 võrra. Praegu on töölisi 318, oodata on uusi vallandamisi. Vallandamisist ja igasugusest korraldamisest teatatakse töölisnõukogule liig hilja, seepärast on nõukogul ka raske õigel ajal seisukohta võtta.

Karl Puusepp'a sae- ja jahuveskis

Vara vallas, Tartumaal, kus tööd leiab umbes 60 inimest, kurdavad töölised halva kohtlemise üle tööandja poolt. Töökaitse seaduste ja määruste täitmine seal on puudulik. Tehakse ületunde, kuna palgaraamatusse kantakse ainult 8 tunni tasu. Nimelt töötatakse selles käitises 10—12 tundi päevas, palgamaksmine venib laupäeviti tihti kella 10—11-ni õhtul. Sellele käitisele peaks tööinspeksioon enam tähelepanu pöörama.

O.-ü. Ilutruki trükkikojas,

kus tööd leiab 116 töölisi, esineb tööaja seaduse rikkumisi peagu igal nädalal, kuna tehakse juhuslikult tarvidusest ületunde lubatud kahe tunni asemel 4—6 tundi päevas. Tervishoiu eeskirju rikutakse mitte küllaldaselt puhtuse eest hoolitsemisega. Pronkseerimise töö jaoks muretseti tööinspektori ettekirjutuse kohaselt maskid: kahjuks ei täida need oma otstarvet halva konstruktsiooni tõttu, mistõttu neid töö juures ei tarvitata.

Meltsi villa- ja riidevärvmistööstuses

ollakse tööga kindlustatud kevadeni. Käitis töötab kahe vahetusega, eelmiste aastate 3 vahetuse asemel, alates 1. veebruarist s. a. Käitises leiab tööd 33 meest ja 50 naist. Enamikus töötatakse tükitasu alusel. Keskmise tunniteminutus ajatööl on 20—35 senti, tükitööl 15—45 senti. Olukord kutseühingulise organiseerimise alal on nõrk.

Sindist

Sindi töölised pöördusid Riigikohtusse.

Sindi Tekstiilvabrikute Ühiseses töötab 1067 töölisi. 831 töölisi töötab Sindi Tekstiilkäitises, neist vallandati 17 töölisi ja nimelt siitsi-osakonnast. A.-S. „Kreenbalti“ kirjukudumise osakonnas on töölisi 236. Siitsi-osakonda ähvardas kord päris seismajäämine. Mõned jaoskonnad seisavad veel praegu. 7. augustil jäid seisma toorriideladu, kõrvetamisjaoskond ja kloorpleegitus. Ka laiplegitusjaoskond pidi samal ajal seisma jääma, kuid kolmekordse pikenduse peale teatati nüüd, et seismajäämist ei tule. Toorriide ladu ja kõrvetamisjaoskond algasid tööd 6. sept., kuna kloorpleegitus- ja merseriseerimismasina töölised alles 13. sept. tööle tulevad. 21. aud. jäid seisma värvimis-, trüki-, pesu- jaoskonnad, värviköök, pealeajajad, kloppmasin ja laboratoorium. Veel pidid 4. sept. seisma jääma appreteerimisjaoskond, valgeriideladu, pakkimisjaoskond ühes pea- ja taskurätikute-jaoskondadega, kuid hiljem teatati, et valgeriideladu jääb edasi töötama, kuna appretuurjaoskond hakkab 27. sept. 4 päeva nädalas käima. Ka villase-osakonnas on 26 töölisele üles öeldud. Töölised nõustusid vähem päevi nädalas töötama, kui need 26 töölisi edasi tööle jäävad. Käitisevalitsus ei nõustu sellega. 10. sept. andis vabrikuvallitsus teada töölisele, et juhul, kui töölised peaksid oma algatusel vähem päevi töötama hakama, võib käitise valitsus lepingu lõpetatuks lugeda ja tööliselt kahjutasu nõuda. Nõukogu meeste küsimusele, kas on tööpuudus, vas-

tatud, et ei ole. Mitmes jaoskonnas töölised kurdavad, et töökoormatus läheb liiale. Üldse on vimaseil aastail töökoormatus kohutavalt tõusnud. Sitsi kraasimise masinal töötas igal masinal 2 inimest. Möödunud sügisel jäeti aga igale masinale 1 inimene. Villakraasimise jaoskonnas on asi kõige halvem. Enne oli masina juures töö 2 inimest, aga nüüd 1 inimene kolmel masinal. Ei ole ime, kui õnnetusjuhtumite arv tõusu näitab. 1936. a. suvel juhtus villakraasimise jaoskonnas kaks suuremat õnnetust. Viimane lõppes sellega, et töölisel amputeeriti parem käsi. Nii püütakse igal pool vähema tööliste arvuga toime tulla. On karta, et eeltoodud vallandamisedki selleks ette võetakse. Ehitus- ja remontjaoskonnast on umbes 20 töölise vallandatud. Oleks ülim aeg mõtlema hakata 40-tunnilise tööajalada sisseadmisele. Selleks annavad põhjust ka vabriku vanad ruumid. Tööruumid ei vasta enam sugugi nüüdisaja tervishoiu nõudeile. See on arusaadav, sest need on enamuses üle 100 aasta vanad. Nad on väga viletsad ja õhukesed. Valguse- ja õhurikkaimaks tööruumiks on mõne aasta eest ehitatud tööruum, milles asub merceriseermismasin ja laipleegitus-osakond. Seevastu paigutati aga uus moodne venitusraam, n.-n. spandraam, teisele korrale, madalasse ruumi. Masina kuivatuseruum, ehkki isoleeritud, levitab kõrget soojust. Ruumis, kus töölised töötavad, on sageli kuni 68° C. järele sooja.

Palgalisa nõudmise asjus ei ole edasi jõutud. Töölisnõukogu esitas sotsiaalministrile palve, et viimane töötülide lahendamise komisjoni hiljem antud seletuse tühistaks. Ministri vastus oli eitav. Nüüd on antud asi Riigikohtu lahendamata.

Tööline.

Pärnust

Valladati töölisvanemaid.

Pärnus asuva H. D. Šmidti saeveski ja õlivabriku muulasest omanik vallandas möödunud kuus mõlemast käitisest töölisvanemad. Õlivabriku töölisvanema T. Leinassaare volitused oleksid lõppenud detsembrikuus ja saeveski töölisvanema O. Tuule volitused mais 1938.

Leinassaarele tasus käitise omanik saamata palga kr. 278.38 ja Tuulele kokkuleppel kr. 291.72.

See juhus näitab veel kord, kui tarvilik on töölisvanema kindlustamine vastava seadusega.

Juriidiline nõuanne.

Juriidilise nõuande punkt, mis teostati Pärnus Tööliskoja poolt ühiselt Pärnu ja Sindi katseühingutega, leiab juba asutamise päevast alates elavat tarvitamist. See näitab kujukalt, kui tarvilik on juriidilise abi võimaldamine töölisele.

Kutseühingulised kursused.

Lähemal ajal Pärnu Tööliste Ühing korraldab kursused töölisvanemaile ja ametiühinglasile. Lektoreid palutakse Tööliskojust, Töölaliste Haridusliidust ja E. T. Kesklidust.

R. P.

Raudteelt

Uusi töölisvanemaid raudtee 1. liini jaoskonnas.

Raudteevalitsuse Ehitusameti 1. liini jaoskonnas teostati töölisnõukogu valimised 17., 18. ja 19. aug. s. a., kus tarvilise hääleteenamuse sai vaid üks töölisnõukogu liige. Järelevalimised toimusid 30. ja 31. augustil ning 1. septembril s. a., mille tulemusel valiti töölisnõukogu liikmeteks Ernst Peterson, Johannes Raavel (endised), Voldemar Viik, Arnold Vacker, Hugo Miilvee (uued). Valimisist võeti elavalt osa. Valimised on kinnitatud.

Raudtee päevatöölise seisukord vajab kiiret parandamist.

Palgaolude poolest on need jäänud teistest kaugemale maha.

Aastal 1920 või 1921 määrati raudteel lihttöölise päevapalgaks Kr. 1.68. Sellest on möödunud aega aastast aastasse, on olnud paremaid ja on olnud kriisiaegu, on jällegi märgata majanduslikku tõusu, kuid mis on kõikumata kindel, s. o. 1 kr. 68 snt.

Kui varem vahest puudusid selle päevapalga töstmiseks ainelised võimalused, millest ka töölised on aru saanud ja leppinud, siis nüüd, kus siiski raudteede sissetulek alaliselt on suurenenud, mida tõendavad aruanded, peaks see olema võimalik. Samuti leiti võimalus teenijate palkade töstmiseks k. a. vanadustasu jne. näol.

Elukallidus on järjekindlalt tõusnud ja tõus jätkub, mida tõendab ka aeg-ajalt ajakirjandus. Vastavalt tõusule on ka langenud ja langeb palga ostujõud.

Talv läheneb — kulud suurenevad, aga millest neid katta? Mure ja puudus rõhub. Ja kuidas peakski tööline rietuma ja toituma 40 kr. kuus, kui ainuüksi korteri, kütte ja valgustuse kuludeks läheb kuus 15—16 kr.?

Teemeistrid on tööga koormatud, misparast pole tihti aega ega hoolt töölise seisukorda hinnata ja püüda selle seisukorra parandamiseks samme astuda. Ometi on selleks võimalusi. Näiteks korterite alal. On võimalusi mitmes jaamas töölise paigutamiseks raudtee elumajadesse, kuid seda ei korraldata. (Seal on üür võrdlemisi odav.) Liini jaoskonnad ei pööra samuti sellasele olukorrale mingisugust tähelepanu. On küll olemas vabu kortereid, kuid need asuvad mitme kilomeetri kaugusel liinil, kuhu elama asumine töölisele on raskendatud. Jaamades asuvad korterid on aga mitmed pensionäride kasutada. Seda olukorda peaks parandama ja nimelt võimaluste piirides pensionäre ümber paigutama liinil asuvasse korterisse, mispuhul jaamas asuvad elukorterid vabaneksid, kuhu siis töölisel oleks võimalik elama asuda. Samuti peaks võimaldatama töölisele vanu liipreid kütteks tarvitada. Eraorterid ja kütte ostmise on töölisel üle jõu käivad. Teistele raudteeteenijatele võimaldatakse peale priikorteri odavat kütet vanade liiprite näol, miks ei või neid saada ka töölised?

Palgaline puhkus tuleb ka raudtee liini-töölisile ellu viia ühel alusel teiste töolistega.

Rohkem tähelepanu tuleb pöörda töökaitseaduste õiglasele täitmisele. Näiteks olgu toodud juhtum palgamaksimise alalt: Tööline lahkus töölt sõjaväeteenistusse 25. kuup. Palka ei saa enne kätte kui järgmise kuu 15-dal, s. o. palgamaksimise päeval. Ja edasi. Sõjaväest loomulikult ei saa palga järele sõita, postiga ära ei saadeta. Teemeister saadab raha tagasi. Raha maksetakse Eesti Panka Raudteeval. arvele. Ja siis pelegi nii kerge raha kätte saada.

Teine juhtum: Tööline öeldi töölt lahti 15. kuup., kuid ega seepärast raha lepingu lõpmisel kätte saa, vaid oota jälle 2 nädalat. Sama kord on ka nendega, kes ainult 4—5 päeva töötavad. Kui töötasid 1.—5. kuup., siis saad raha kätte alles 30. kuup.! Milleks on meil kehtivad seadused, kui juba riiklikud käitised neid ei täida? Ütleb ju töölise töölepingu seadus selgesõnaliselt, et palk tuleb maksta tööajal, või see peab järgnema vahetult tööajale.

Tõepoolest: Ei aita enam lootusest, vaid tuleb tõsiselt asuda töölise olukorra parandamisele.

K.

Mujalt

Ellamaa Turbatööstuse töölised esinesid pal-kade tõstmise nõudega.

Olgu mainitud, et käesolev palgavõitlus sai alguse samblaturba väljalõikajailt, kes esitasid palgatõste nõude 35% ulatuses töölisnõukogu kaudu käitise juhatajale, põhjendades nõudmist mitte ajakohaste teenistusvõimalustega ja järjest tõusva elukallidusega. Neile nõudmisile mitte vastu tulles, ähvardasid töölised töölepingu lõpetamisega, milleni ka peaaegu jõuti, sest nõudmine jäeti vastavalt poolelt tähele panemata.

Selle tagajärjeks oli töölise üldkogu koosoleku kokkukutsumine 8. sept., mis jäi aga pidamata kvoorumii puudusel.

Järgmisel päeval, s. o. 9. sept., oli koosoleku alguseks 394 töölisest kohale ilmunud 140 töölise ümber.

Koosoleku päevakorra juure asudes muudeti päevakorda selles mõttes, et samblaturba väljalõikajate palganõudmine üldistati kõigi töölise kohta. Koosolek ühel häälel võttis vastu nõudmise palga tõstmiseks 20% ulatuses kõigile töölisile.

Koosolek volitas esindajaks töötulis töölisnõukogu, kuni selle lahendamiseni.

Arvatavasti see töötüli rändab Töötülide lahendamise komisjoni.

Tööline.

Türi paberi- ja puupapivabriku a.-s.

käitis on osalt tellimistega varustatud pikemaks ajaks. Töölisi käitises on 305, lihttöölise keskmised tunnipalgad on meestel 25 s. ja naistel 21 s. tunnis, oskustöölistel — meestel 35 s. ja naistel 23 s. tunnis.

60% töolistest on organiseeritud Türi töölise ühinguusse. Organiseerimine ühinguusse jätkub, kuigi visalt.

Suur töölise volavus a.-s. Järvakandi tehastesse.

A.-s. Järvakandi klaasi- ja metsatööstuses juunist kuni augustikuni on juure tulnud 94, lahkunud 197 töölisel. Käitises leiab tööd 672 töölisel. Naiste tunniteenus on 15—16 s., meestel 23—35 senti.

A.-s. Hõjgaard & Schultzi

Tori silla ehitustöödel kurdavad töölised, et palgaraamatusse märgitakse tunnihind 4 senti odavamalt kui seda tegelikult makstakse. Nähtavasti on selle põhjuseks asjaolu, et siis saab palka tegelikult alandada ilma ette ütlemata. Õnnetuste vältimiseks puudusid senini täiesti kaitset. Näiteks kärutamise teed vee peal olid lohakad, laud lahti ja kitsad, augud sees. Töölisvanema pealekäimisel kõrvaldati lõppeks puudused.

Mitmesugust

Korterikriis Koplis.

Elanike märgukiri majandusministrile.

Korterikriis Tallinnas, eriti aga Koplis, on viimasel ajal süvenenud. Piiratud sissetulekuga inimesed on sunnitud otsima linnäärtel odavamaid kortereid ja Kopli kinnisvarade valitsus on teinud osa kahetoalisi kortereid poolitamise teel kaheks korteriks. Selle tulemuseks on aga, et korterite elanikele ei jätku tarvilisi kõrvalruume. Eriti suur häda on puukuuridega. Kopli kinnisvarade valitsus pöördus üürnike poole, et need omalt poolt poolitaksid puukuure. See ettepanek ei leidnud üürnike poolt vastuvõtmist, kuna praegused kuurid on juba küllalt väikesed ega mahuta kõiki asju.

Kopli kinnisvarade valitsuse üürnike poolt esitati ühine palve majandusministrile, milles juhitakse tähelepanu sellele, et üürnike kasutada olevate kuuride pindalal on kõigest 2,4 r.-m. ja et sellest jätkub vaevalt ühe korteri talvise küttetagavara mahutamiseks. Sellastes oludes pole üürnikel võimalik muretseda odavamalt suuremat küttetagavara. Üürnike arvates oleks võimalik ehitada juure vastav arv kuure, kui seda tahetakse. Kuuride kriis puudutab 200 korterit umbes 500 inimesega.

Majandusministrit palutakse mõjutada Kopli kinnisvarade valitsust, et see ehitaks tarvilisel määral kuure juure. Tööliskoda omalt poolt on toetanud Kopli üürnike palvet.

Haiguskindlustuse seaduse eelnõu valmimas.

Üldine haiguskindlustuse seaduse eelnõu, mis juba läinud aastal koostati, on nüüd sotsiaalministeeriumis uuesti läbi vaadatud. Vahepeal oli eelnõu arvamiste avaldamiseks ja seisukoha võtmiseks asjahuvilistes organisatsioonides ja kodades, kes ministeeriumile rohkesti parandusi esitasid. Eriti rohkesti muudatusi näeks eelnõus arstide koda ja rohuteadlaste koda, kellel on palju parandusettepanekuid tulnud. Sotsiaalministeerium on nüüd eelnõus teinud ka sisulisi ja redaktsioonilisi muudatusi. Kuna haiguskindlustuse seadusega otsus-

tatakse väga laialdase tähtsusega küsimus, siis on oodata, et enne eelnõule lõpliku kuju ja käigu andmist veel ära kuulatakse vastavate asutuste ja organisatsioonide arvamisi, selle võimaldamiseks eelnõu ühisel esindajate koosolekul läbi vaadates.

(„Päevaleht“.)

Raskusi Kaevandustöölise ühingu tegevuses.

Teatavasti keelati Kaevandustöölise ühingu sekretäri E. Plakile elamine kaevanduste piirkonnas. Nüüd on jäetud registreerimata ühingu poolt kavatsatud õpiringide juhtide kursus, samuti ei lubatud korraldada teelaua-õhtut ühingu liikmeile. Nagu näha, on ühingu tegevus päris järjekindlalt takistatud, ilma et avalikkusele oleks teada selle põhjus.

Sadamatöölised nõuavad haiguskindlustust.

Tallinna Sadamatöölise Ametiühingu esindajad käisid sotsiaalministri jutul selgitamas sadamatöölise haiguskindlustuse alla arvamise vajadust. Seni ei kuulu sadamatöölised tööstustöölise haiguskindlustuse alla. Sotsiaalminister teatas, et lähemal ajal kavatsetakse hakata ministriumis korraldama haiguskindlustuse küsimusi ja ühenduses sellega tulevat ka sadamatöölise haiguskindlustuse lahendamisele.

Töölise osaniku võtmine pagaritööstuses.

Osa väiksemaid pagaritööstureid on asunud oma käitise töölisi võtma nimeliselt osanikeks, et sel teel hülida mööda öötöökeeluseadusest, mis võimaldab käitise omanikul teataval määral öösel töötamist. Pagaritöölised on seni öötöö vastu.

Pärnu töölise nõudmist.

Pärnu töölisvanemate ja ametiühingute juhataste esindajate ühisel koosolekul otsustati nõuda Töölisühingute Keskliidu kongressi kokkukutsumist põhikirjapärase keskliidu juhataste valimiseks. Samuti nõuti kohaliku tööinspektori asendamist uuega, kes oleks töölis-tele enam vastuvõetav. Praegune tööinspektor toodi alles hiljuti Rakverest Pärnu.

Tekstiiltöölise ühingu töövahetalitajaks.

Tekstiiltöölise ühingu Tallinna osakond on liikmetele muretsenud tööd neis käitistes, kus leiduvad vabad töökohad. Seni on juba rida ametiühingute liikmeid paigutatud tööle. Töövahetalitusel peetakse silmas esmajoones organiseeritud töölisi.

Palgaküsimused sadamatöölisel päevakorral.

Nõutakse tasude tõstmist.

Töötülide lahendamise komisjoni sundotsusega määratud palgade tähtaeg on Tallinna sadamas jõudnud lõpule. Praegu on sadamatöölise hulgas palgatõstmise nõude esitamise kavatsused hakanud liikuma. Tahetakse nõuda olemasolevate tasude tõstmist ja sadamatööde nimestiku täiendamist, sest sundotsuse alla kuulub ainult osa sadamatöölisi, kes töötasid laevaurumis, kuna talasitööd jäeti omal ajal komisjoni otsusest välja. Pealeselle on tulnud sadamasse hoopis uued tööde liigid, mis seni polnud üldse nimestikus, nagu väävi- ja tur-

batööd. Palgaküsimuses seisukoha võtmiseks peeti 26. septembril kõikide Tallinna sadamatöölise ühine koosolek, kus kõnelesid A. Offenbach ja J. Mikkelson. Koosolekul otsustati algatada töötüli ja nõuti peale muu palgade tõstmist 20%.

Töötülide lahendamise komisjoni tegevusest.

A.-s. „Laferme“

töötüli komisjon otsustas tõsta 1. sept. 1937. a. kehtivaid tükkitöö tasunorme vähimalt 1%, tõsta ajapalka töölisele, kes on töötanud vähimalt 1 aasta, 1,5 sendi võrra tunnis ja määrata minimaalpalgadeks meestele 25 senti ja naistele 19 senti tunnis. Pealeselle vähendati mõningaid tükkitöö norme.

Otsus jõustus 16. sept. ja kehtib 6 kuud.

Töölisnõukogu selle otsusega ei nõustunud, vaid esitas protesti sotsiaalministrile, mis jäeti tagajärjeta.

„Laferme“ käitise töölisnõukogu põhjendab oma protesti sellega, et 4%-line palgade tõus ei vasta elukalliduse tõusule. Kuna töölisel tuleb töötada kunstlikult kuivatatud õhus, siis arstid soovivad tervise säilitamiseks tarvitada rohkesti piimatoite. Piimasaaduste hinna tõus aga ei võimalda töölisel vastavalt end toidustada. Komisjon olevat piirdunud peamiselt tööandjate poolt tehtud pakkumistega. Töölise teenistus koos ületundidega ei tõusvat üldiselt mitte üle 50 kr. kuus.

„Kave“

töötüli komisjon tõstis 1. juulil kehtivaid tükkitöö tasunorme vähimalt 4% ja ajatöö palganorme 2—6%-ni, nii et vähemalpalgalised saaksid 6% ja kõrgemalpalgalised 2%. Kuni 1. juulini 1937. a. töölisele antud soodustused peavad jääma vähendamata, ühes arvatud 47 tunni töö eest 48 tunni palga maksmine.

Ka siin töölisnõukogu ei nõustunud otsusega, vaid esitas protesti sotsiaalministrile, mis jäeti tagajärjeta.

„Kave“ töölisnõukogu väidab oma protestis, et tööandja olevat komisjonis lepitusprotseduuri ajal olnud valmis tõstma palku 6%, kuna komisjon määras kõigest 4%. Praegused madalad palgad võimaldavad töölisel teenida kuus kõigest 25—40 krooni ja 4%-line palgade tõstmine tähendaks kuupalga suurendamist kõigest 1—1,5 krooni võrra.

A.-s. Ginovker & Ko.

töötüli komisjon tööandja ettepanekul tõstis üksikuid tükkitöö palganorme ja nimeliselt üksikute töölise palku, nii et kogu töötasu tõuseks vähimalt Kr. 2500.— aastas. Seni antavad soodustused peavad jääma vähendamata. Otsus jõustus 16. sept. 1937. a. ja kehtib kuus kuud.

Siin töölised jäid otsusega rahule ja protesti ei esitatud.

Lorupi klaasivabrikus

12. sept. töölise üldkogu koosolek otsustas esitada vabrikavalitsusele nõudmise palga tõstmiseks 25% ulatuses ajatöölisele. Tükkitöölise see nõudmine ei puuduta. Ajatöölise madalaim tasu on 17 senti tunnis.

Lepitusprotsektor toime ei tulnud ja asi läks töötülide lahendamise komisjoni. Esimesel koosolekul ei tulnud ka siin lepituse toime. Komisjon katkestas lepituse, et anda pooltele võimalus eneste vahel läbi rääkida, siiski ei annud seegi tulemusi ja komisjon teeb sundotsuse.

Tallinna elektrijaama ja gaasi-veevärgi töötüldes komisjonis pole seni lepitust saavutatud ja komisjonil tuleb asuda sundotsuse tegemisele.

Tööliskojast Rootsi lehes

Keegi Rootsi demokraat, kes käesoleval suvel on külastanud Eestit, on saanud Rootsi suurele ajalehele „Social-demokraten”ile kirjelduse Eesti töölisiikumise olukorrast, kus käsitellakse ka Tööliskoda. Kirjutuses öeldakse muuseas:

Eesti töölisiikumine on viimastel aegadel kannatanud suurte raskuste all, mida teistes põhjamaades väheldaselt on osatud hinnata. Aga siiski imestamisväärse viisil on ta suutnud hoida oma iseseisvust ja kaitsta oma õigustatud huve.

Käsitelles Tööliskoda öeldakse:

Tööliskoja näol on töölisklassil uus keskeorgan, mis lojaalselt töötab tööliskonna sotsiaalpoliitiliste huvide kaitseks. Koja tublid ning energilised liikmed on juba mitmesugusel viisil saavutanud mõndki. Üks tähtsaimaist koja ülesandest on koostada seaduse eelnõusid töökaitse seaduste alal ja tööliliste nõu anda. Mitmesugustel juhtumitel on esitatud tööliskonna seisukohti vastavate valitsuse ettepanekute puhul. Edasi on töötatud streigivabaduse kaitseks (streigivabadus on tugevasti piiratud määrustega, mis streigivabaduse praktiliselt muudavad olematuks), on nõutud ka 12-päevast palgalist puhkust senise 7 asemel, vanaduse, invaliidisuse vastu ja leskede ning vaestelaste kindlustamist jne.

23. mail s. a. peeti töölisiikogude 5. kongress 400 osavõtjaga, mis äratas tähelepanu selle poolest, et see oli esimene tööliliste esindajate vaba kokkutulek pärast 1½ aastast vaheaega, kus töölisklassi seisukohad ja nõudmised vabalt väljendati. Selgesti ja julgelt väljendatud resolutsioonides, mis seal vastu võeti, nõuti esijoones demokraatlike põhimõtete säilitamist kutseühingulises liikumises ja Eesti kutseühingute keskliidu põhikirja kohase kongressi kokkutsumist.

Järgnevalt tuuakse ära konverentsi resolutsioonid organiseerimise alal ja paljade asjus ja mainitakse muid nõudeid.

Edasi leitakse, et kõige tugevam mõju Eestis teadlike tööliskiitide hulgas on grupil, mis oma seisukohtadelt vastab kõige enam suurte põhjamaade töölisiikumistele ja mis tööliliste poolt valitud esindajate kaudu Tööliskojas omab võimalusi sotsiaalpoliitilise reformi tööks.

Selle juures on ometi hädatarviline, et Eesti töölisklass tunneks, et ta ei seisa mitte üksi raskes võitluses paremate olude eest, vaid et ta saab tugevat moraalset toetust

rahvusvaheliselt solidariteedit, esmajoones teiste põhjamaade töölisiikumisel.

Tööliliste tervishoid, töökaitse ja sotsiaalkindlustus

olid tänavusel haigekassade-päeval arutusel. Vastu võeti otsused, milles korratakse vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustamise kiirema kehtimapaneku nõudmist, nõuti töötasu tõstmist, elukalliduse tõusu pidurdamist, tööliliste varustamist odavamate toidu- ja tarbeainetega, korteriolude parandamist, tööliskortereite ehitamist, puhkeaega, tervise- ja elukaitse määruste kehtimapanekut, vigastatuile eriarside ravi, tiisikushaigete paigutamist sanatooriumidesse ja haiglatesse, töölilistele mudaravi, puhkekodude ja suvekooloniate asutamist. Omavalitsused peavad soodustama tööliskortereite ehitamist, mitte aga seda pidurdama nagu seni. Töölisperekonnad vajavad vähimalt 2-toalisi kortereid, peale selle köök ja vannituba.

Päev pidas tarviliseks, et hakataks reformima ka tööliliste õnnetuste vastu kindlustamise asutusi. Õnnetusjuhtumi ravikulud peab kandma kindlustusühisus, abiraha tuleb maksa kuni tervekssaamiseni või pensioni määramiseni.

Ka võeti eitav seisukoht kutsehaigekassade vastu. Sotsiaalkindlustust tuleb teostada üldise seadusega.

Nõuandenurk

K ü s i m u s 51: Kas langeb karistuse alla haigekassa teenija, kes annab välja teenistuse alal tema käes olevaid arstlikke diagnoose?

V a s t u s: eitav.

Arstliku saladuse eeskirjad on küll kehtivad arstide ja tervishoiu personaali, samuti rohuteadlaste ja abijõudude, suhtes, mitte aga haigekassa teenijate (ametnike) suhtes.

K ü s i m u s 52: Käitises märgitakse üles tehtavad ületunnitööd, kuid ei tasuta nende eest 50%-ga. Töölilistel osutub võimatuks tehtud ületundide arvu tõestada. Kas saab sundida asja kohtulikult arutlusele tööandjat esitama ületunnitööde arvelehti?

V a s t u s:

Kui kohtus on võimalik tunnistajatega tõestada, et käitises tööpoolest on peetud arvelehti ületundide kohta, siis saab kohustada tööandjat esitama need arvelehed ületundide kohta. Ei esita ta neid mitte, siis loetakse tsiviilkohtupidamise seadustiku järgi tõestatuks tehtud ületundide hulk selles suurus, nagu tööline, nõudja, seda väidab.

ÜHISTEGELISED KURSUSED

toimuvad tööliskojas, alates 4. oktoobrist, igal esmaspäeval ja neljapäeval kella 18—20. Lektoreiks on: A. Eckbaum, Ühistegevuskogust; V. Saluste ja Udam, ETK-st; A. Renning ja H. Isküll, Tööliskojast j. t. Kursuste ülesandeks on ette valmistada tööliliste, ühistegevusliikumise ja ühistegevuse õpingide juhte. Osavõtt vaba kõigile.

JALANÕUDEÄRI

"OVALD"

TALLINN, VIRU T. 5, TELEF. 443-11

Mehaaniline jalanõudetööstus ja kauplus

V. Ameerika 20, telef. 474-91

Omanik OSKAR VALDSON

Jalanõud on moodsad ja vastu-
pidavad. Kauplusis alati saadaval
suures valikus uudismustreid
Külastage ja veenduge!

Tarvilikuks käsiraamatuks igale inglise keele õppijale on

Marie Vares

Inglise-eesti taskusõnaraamat

Hind tugevas linaes köites Kr. 4.—

Eesti-inglise taskusõnaraamat

Hind tugevas linaes köites Kr. 4.50

Tarvitatavamaid anglikanisme

Hind 10 senti

K.-k. ü. "TÖÖKOOL"

Tallinn, Pärnu mnt. 28

Rakvere, Tallinna tn. 24